

Ustavna razprava

Graditev slovenske države in samouprave

Trdnost skupnosti naših narodov lahko temelji le na polnem upoštevanju življenjskih koristi in na spoštovanju enakopravnosti narodov

Predsednik ustavnega sodišča SR Slovenije Vladimir Krivic je za prihodnjo številko revije »Teorija in praksa« napisal prispevek z gornjim naslovom, ki ga, skrajšanega, zaradi aktualne problematike objavljamo tudi v naši sobotni prilogi.

Leto 1971 bomo lahko vpisali v zgodovino graditve naše demokratično-socialistične ureditve kot prelomno leto.

Znani brionski politični dogovor med predstavniki narodov Jugoslavije je zvezna skupščina v celoti potrdila. Ustavna dopolnila so sprejeta. Lahko na kratko ugotovimo, da ponovno oživljamo avtorska načela in jih dograjujemo na sedanji višji stopnji našega razvoja.

Odlčitve temelje predvsem na spoznanju, da bodo suvereni narodi, ki so se prostovoljno združili v novi Jugoslaviji, reševali svoja in skupna sporna vprašanja le, če njihove narodne države (republike) prevzamejo vso odgovornost za nadaljnji narodni in samoupravno-socialistični razvoj v republikah in zvezi.

Nova oblika federacije

Ustavljamo novo, izvirno obliko federacije. Naš model rešuje vprašanje sodelovanja in združevanja sodobne mnogonarodne države in družbe na nov, bolj demokratičen način, na način neprestanega sporazumevanja enakopravnih predstavnikov narodov in narodnosti.

Načelo nepretrganega, sporazumevanja med našimi narodi in republikami izraža spoznanje, da trdnost skupnosti narodov, kakršna je Jugoslavija, lahko temelji le na polnem upoštevanju življenjskih koristi in na spoštovanju enakopravnosti narodov ne glede na njihovo velikost in razvitost.

Nova oblika zveze je dosežek in izraz razvoja in potreb našega samoupravnega socialističnega sestava, predvsem pa mnogonarodnega ustroja Jugoslavije. (Tolkušnega števila narodov in narodnosti na tako majhnem prostoru kakor pri nas ni nikjer v Evropi in morda tudi na svetu ne.) Mnogonarodnost, ki v praksi neogibno odseva tudi velike (ne le gospodarske) razlike z vsemi nesčetnimi političnimi, gospodarskimi in drugimi posledicami, je pomembno dejstvo, ki mora odločilno vplivati na oblikovanje političnega sestava, kake družbe. Potem ko se je pokazalo v 25 letih obstoja in razvoja nove Jugoslavije, da centralistična graditev socializma ne odpravlja mednarodnih vprašanj, ampak jih lahko celo zaostre, smo morali poiskati nov način re-

ševanja z ustreznim političnim sestavom in obliko državne ureditve.

Nove ustavne spremembe utrjujejo dva poglavitna temelja naše družbe: narodno samoupravno in državno politično organizacijo in samoupravno delovno organizacijo. Poglavitno ustavno jamstvo za njuno samostojnost je, da razpolagata z ustvarjenim dohodkom (presežkom dela).

Druga brez druge ne moreta uspevati, zato se medsebojno dopolnjujeta in rodijo. Ker živimo na pragu 21. stoletja, sta seveda odprti navzven in se nujno vključujeta v jugoslovanski, evropski in svetovni prostor ter sodobno tehnološko revolucijo.

Ni naključje, da hkrati rešujemo ključno narodno in socialno sporno vprašanje naše družbe; rešiti pa ga je mogoče le na sodoben način, upoštevajoč načelo suverenosti narodov pri uveljavljanju demokratične oblike samoupravnega socializma.

Ponovno se kaže, da sta življenjska povezanost in skladni razvoj našega socialističnega sestava in za uveljavljanje narodne enakopravnosti malih jugoslovanskih narodov in narodnosti najpraviša pot; na to pot smo stopili pred 30 leti, ko se je začela jugoslovanska narodnoosvobodilna in socialistična revolucija in v krvnem boju s fašističnimi okupatorji in z meščanskimi in cerkvenimi napredki sovražnimi silami. Če bi zapostavljali ali zanemarili eno ali drugo stran tega nerazstavljivega procesa, bi to — v razmerah našega družbenega in narodnega ustroja — lahko povzročilo zastoj, spopade, krize in krize — kakor se nam je v preteklosti že dogajalo.

Ko smo poudarili najpomembnejše novosti ustavnih sprememb, s tem seveda ne čemo podcenjevati drugih.

Enakopravnost vseh delovnih ljudi

Med temi prav gotovo ne smemo prezreti političnega in socialnega pomena, ki ga prinaša ustavna ureditev samostojnega osebnega dela občanov z delovnimi sredstvi v njihovi lastni. Ni pretirano reči, da se šele zdaj posvajamo od nemarksiističnih neopolitističnih stališč. Kje je vzrok, da na tem področju toliko časa nismo našli ustrezne rešitve? Mislim, da je poglavitni

ta, da smo precejevali vlogo zasebnega področja v preteklosti, saj smo ga ocenjevali predvsem po statistiki (odstotkih) namesto po družbeni moči in je bil zato strah pred povrnitvijo kapitalističnih razmerij močno pretiran, posebej v Sloveniji, kjer je družbeno področje že kmalu po osvoboditvi prevladovalo.

Podcenjevala se je tudi socialistična zavest delovnih ljudi, ki so pokazali v revoluciji dovolj jasno, da so sili kapitalizma in izkoriščanja. Večkrat so tudi čisto ozki gospodarski konkurenčni razlogi (spričo izredno dragih in nezadostnih storitev) na področju družbene obrti, gostinstva in drugega podpirali nepreudaren hrup proti osebnemu delu.

Izenačenje (enakopravnost) delovnih ljudi, ki delajo na zasebnem področju, z drugimi delovnimi ljudmi, kakor tudi izenačenje (enakopravnost) proizvodnega in ne-proizvodnega področja je velik prispevek k družbeni ustavitvi (ne le pravno, ampak tudi socialno in gospodarsko); odpravljen je eden poglavitnih vzrokov raznih družbenih in gospodarskih nasprotij in neskladnosti, ki so pogosto povzročale precejšnje motnje.

Hkrati je treba reči, da vse druge rešitve niso na tako visoki ravni kakor omenjene. Čeprav je razumljivo, da vsak dogovor zahteva popuščanja in da moramo vselej delno odstopati od svojih zahtev, se je treba vendarle vprašati, ali nekatere rešitve ne odstopajo od temeljnih postavk novega ustavnega sestava (npr. financiranje federacije, jezikovna enakopravnost v JLA, nekatera področja socialnega varstva, emisija in devizna politika, nadomestila po območjih). Hkrati pa moramo poudariti, da bo imela republika zdaj večje možnosti razvijati pobudo in se uveljavljati tudi na področju zunanje politike in narodne obrambe.

Z navedenimi ustavnimi spremembami se končuje prvo obdobje naše povojne graditve, ko je pri nas v času izredno močnih zunanjih pritiskov in gospodarske šibkosti pod vplivom sovjetskega vzora in vzora drugih centralističnih sestav prevladovala unitaristična in centralistično-elitistična usmerjenost in praksa (osredotočenost oblasti in odločanja ter osredotočenost politikov ter strokovnjakov in sredstev v zvezi).

Bolj ali manj le v besedah smo prvo povojno obdobje končali sicer že, ko smo sprejeli ustavo iz leta 1963. Toda ker so bistvene stvarne rešitve v tedanjem ustavnem in pravnem sestavu ostale unitaristične, smo imeli v zadnjih 8 letih mešan stav, v katerem so se prvine novega hudo mešale s kar močnimi ostanki starega. Posledice so se morale pokazati v nestabilnosti.

Nadaljevanje na 14. strani

Iz vsebine:

FRANCE JERAS
HAZARD S KORUZO
Gospodarski problemi

NIKO ISAJEVIČ
SKROMNI USPEHI
Turizem

MARKO JAKSE
ZDRAVKO KRVINA
Portret tedna

STANE IVANC
STROGI PA GIBČNI VOJAKI
Grčija

BESEDE IN DEJANJA
KITAJSKEGA VODSTVA
Mnenja drugih

JOSIP ZDESAR
SEVEROVZHODNI PREHOD
PATRA GENERALA
Cerkev in sodobni svet

BOGDAN POGACNIK
VESELI DAN ALI NEMI
POGLED
Pariški gledališki zapiski

TARAS KERMAUNER
REIZEM-LUDIZEM V SLOVEN-
SKI POEZIJI
Prejeli smo

MIHA MARINKO
GESTAPO
Iz knjige »Moji spomini«

DUSAN ŽELJEZNOV
ČLOVEŠTVA NE OGROŽAJO
SAMO ATOMI
Pogovor z Nobelovim nagajencem

SVETOZAR VUKMANOVIČ
KAJ JE HOTEL DJILAS
Odlomki iz Spominov

DRAGO VRESNIK
KOROŠKA DOMOVINSKA
FILOZOFIJA
Zapiski iz Pliherka

DRAGO KRALJ
POČITNIŠKA GRIPA OB SOČI
Navade

POŠTNI PREDAL ŠT. 29

Nova ustanova v SR Sloveniji

Zdravstvo v službi delavcev

Pomen novega inštituta za medicino dela

Tu smo pri temi, ki se tiče dobrega pol milijona Slovencev, poleg njih pa še vseh gospodarskih organizacij, ustanov in zavodov, kjer so ti ljudje zaposleni. Govorimo o naših aktivnih zavarovancih. Naj so delovna mesta, poklici in institucije, kjer delajo, še tako različni, okoliščine življenja in njihovega standarda še tako pestri, družji jih vsakodnevna pot na delo, skrb, kako bodo vsakodnevno nalogo opravili, koliko zaslužili, kaj ustvarili. Pri vsem tem sta zdravje in bolezen pomembna dejavnika. Zdravje, seveda, v prid posamezniku in družbi, bolezen pa v enakem sorazmerju obema v škodo.

Dejavnost dr. Sama Modica

O novem inštitutu se vprašamo, kdo ga bo vodil, kako bo začel svoje delo in kaj si od njega obetamo.

Življenjski portret v. d. predstojnika dr. Sama Modica je povezan z razvojno potjo povojne medicine dela v Sloveniji. Po tem, ko je leta 1964, leta promocije na medicinski fakulteti, se je na enem izmed prvih tistih, ki jih je dr. Stanko Lajevac organiziral za obratne zdravniške v okviru b. v. šega centralnega higienskega zavoda, odločil za specializacijo na področju medicine dela. Naziv magistrata s tega področja si je pridobil v Zagrebu, nato pa smo dr. Sama Modica srečevali v Mariboru, kjer je praj 12 leti začel oblikovati enoto medicine dela, ki je hitro prerasla lokalni okvir in z učen, kovito skupino strokovnjakov prispevala k razvoju aktivnega zdravstvenega varstva delavcev ter dala znatne prispevke na pedagoškem in znanstvenoraziskovalnem področju.

Sedaj smo z dr. Samom Modicem govorili v prostorih bolnišnice Dr. Petra Držaja, ki sodijo v okvir kliničnih ustanov in kjer za sedaj urejajo prostore inštituta za medicino dela. V intervjuju za Zdravstveni vestnik je dr. Modic malo hudomušno, malo pa zares zapisal, da so se mu na no-

vem delovnem mestu pričakovanja uresničila: z nižjimi osebnimi dohodki, večjimi izdatki, ločenim življenjem od družine in naprtitvijo predvsem organizacijskega dela, ki ga trga od mnogo bolj priljubljenih raziskovalnih nalog.

Tako smo se približali drugemu vprašanju, kako bo inštitut začel in kaj si od njega obetamo. Kot je videti iz vsega, kar nam je povedal dr. Samo Modic, bo inštitut zasnoval svoje delo na ugotovitvi, da je medicina dela integralni del zdravstvene službe in kot sestavni del kompleksnega varstva delavcev učinkovit faktor gospodarjenja. Medicina dela naj bi trdno vezala zdravstveno službo in gospodarstvo, na področju medicinske vede pa povezovala fiziologijo dela, higieno dela, in obravnavanje poklicnih bolezni kot svoje specialne naloge z različnimi medicinskimi vejami in strokami, pa tudi z drugimi vedami, ki lahko po svoje pripomorejo k zaščiti delavca na delovnem mestu.

Potrebni bo še najmanj 50 novih specialistov

Inštitut za medicino dela se bo usmeril predvsem na raziskovalno dejavnost, pedagoško delo in metodološko-organizacijsko dejavnost. Nedvomno bo v ospredju delovnega načrta vzgoja kadrov. Za sedaj dela v Sloveniji štirideset specialistov za medicino dela in še okrog 60 zdravnikov z dodatno specialno izobrazbo za delo v obratnih ambulantah. V naslednjih petih letih pa bomo v naši republiki za intenzivnejše zdravstveno varstvo delavcev potrebovali še najmanj 50 novih specialistov medicine dela. Na eni strani naj bi bil v okviru univerzitetnega študijskega inštituta učna baza za vse profile strokovnjakov, ki delajo na področju varstva pri delu, tako za zdravniške, inženirje, psihologe, ekonomiste in pravnike. Po drugi strani pa bo povsem v deo-

krog inštituta sodila specializacija za medicino dela. Medicinska fakulteta pa bo v sodelovanju z inštitutom skrbela za postdiplomski študij, namenjen obratnim zdravnikom, ter za postdiplomski študij III stopnje, ki da zdravniku znanje magistrata medicine dela.

V Sloveniji doslej zdravniški niso imeli možnosti, da bi študirali v tem smeri, pač so lahko obiskovali fakulteto v Zagrebu, oziroma v povezavi s to fakulteto center za varstvo pri delu v Mariboru.

Glede na to, da je naša zakonodaja na področju varstva delavcev ena najnaprednejših v Evropi — zraven tega pa posamezna določila predpisov niso bila v praksi realizirana — bo že ob prvem začetnem delu inštituta naloženo, da se loti v skupinskem sodelovanju med zdravniki — specialisti medicine dela, psihologi, inženirji, tehnologi, varnostnimi inženirji in ekonomisti, tako študijo dela kot analize delovnih mest, da proučuje zdravstveno stanje delavcev, sodeluje pri zdravstveni in varstveni vzgoji ter iz vsega tega povzame sklepe, kaj delavci dela, iz kakšnih nalog se sestoji delo, kakšna delovna sredstva uporablja in v kakšnih objektivnih pogojih opravlja delo. Vodi tako usmeritve je predvidevanje, da se da vsako delo še bolje opraviti kot sedaj, če se ga ureja in organizira razumno in tako, da postopoma prilagajamo delo človeku.

V zvezi z zakonodajo o varstvu pri delu bo inštitut sodeloval tudi pri sestavi pravilnikov o preventivi na delovnih mestih ter posredoval gospodarstvu glede tega navodila za posamezne vrste poklicev in delovnih mest. Iz vsega se vidi, da bo inštitut koordinator in metodološko bolj enotno vodil tisto, kar so pred časom že začele izvajati obratne ambulante in dispanzerji za medicino dela in da bo pri tem stremel, da se pri varstvu delavcev na območju Slovenije uveljavi enotna doktrina in enotna metoda ukrepov, ki naj po obsegu in vsebini dopolnijo že začetno pot za aktivno zdravstveno varstvo zaposlenih.

MARJETA NAMORS

VLASTVA: POOLITEK

Grčija

Strogi pa gibčni vojaki

Atenska vlada spoznava, da si mora odpreti vrata v svet

Po tistem 21. aprilu 1967, ko so polkovniki prebudili Grčijo iz dokaj razmajane »zibelke demokracije« in jo položili v železno vojaško posteljo, se je marsikaj spremenilo tako v notranjem življenju te balkanske države kot v gledanju sveta nanjo. Med vsemi mnenji je bilo še najbolj neutemeljeno tisto, po katerem naj bi se vojaški režim kmalu sesul in po katerem naj bi se v deželo spet vrnila parlamentarna demokracija. Premier, notranji in zunanji minister Georgios Papadopoulos je takšne upe pregal z besedami: »Do takšne spremembe bo prišlo tedaj, ko bom jaz kot nosilec mandata grškega ljudstva in zgodovinskih odgovornosti pred ljudstvom in njegovimi oboroženimi silami ugotovil, da se je spremembe mogoče lotiti tako, da bi bila za ljudstvo varna in koristna, za državo pa funkcionalna v okviru njene ustavne strukture.«

Po udaru so polkovniki razpustili parlament, prišli najuglednejše politične osebnosti, odpravili ustavo, pregnali kralja, odstranili iz vojske in policije svoje politične nasprotnike, predvsem pa so sklenili, da se Grčija nikdar več ne vrne na staro. In tako je Grčija dobila po trajanju najdaljšo, po metodi državne prisile in nadzorstva pa bržkone najučinkovitejšo vladno obdobje diktatorja Metaksa: prej je v 23 povojnih letih imela nad 40 izvoljenih vlad.

Polkovniki so slekli uniforme, nato pa v civilnih oblekah zasedli ministrske položaje, sedeli bank, državna podjetja, fakultete in druge ustanove, se obdali s strokovnjaki ter najprej sklenili odpraviti politični odpor in kolikor toliko neutralizirati najhujše plasti prebivalstva. Pri tem so bili izredno učinkoviti in neki tuji diplomat je na primer dejal: »Papadopoulos je bil eden izmed tisoč grških polkovnikov. Res je bil prvi med vrstniki in se je odlikoval v službi, kar vsekakor dosti pove o njegovih sposobnostih. Danes pa se človeku zdi, da je že od nekdaj vedel, kaj je bistvo oblasti: kot da je do podrobnosti izdelal celotno koncepcijo vzpostavljanja kontrole, vsako taktično in strateško potezo.«

Modre oči

Političnega življenja v nekdajnem pomenu v Grčiji ni. Vendar je za notranje razmere v zadnjem času značilno popuščanje: nekatere nekdajne ugledne politike je mogoče srečati na atenskih cestah in kavarnah, nekdajni zunanji minister Averof je celo podprl režim (in ga maja letos tudi kritiziral, ko so navezali diplomatske stike z Albanijo), nekdajni premier Stefanopoulos prihaja na sprejeme v tujih veleposlaništvih, zadnji izvoljeni premier Kanelopoulos v izjavah tujim diplomatom o strogo napadu režim itd. Zda je v zaporih baje okoli 150 političnih zapornikov, manjmanj v zgodovini kraljevine Grčije, kot je povedal pravosodni minister Cukalas. Grški tisk mirno objavlja napadalne izjave iz tujine, med njimi tudi besede ameriškega senatorja F. B. Wrighta, da je pred Grčijo dolga pot za pademokracijo. Kralj je v izgnanstvu, v vladnih uradih pa visijo njegove slike, cer-

kev je ločena od države, vendar ne mine nobena uradna slovesnost brez navzočnosti duhovnikov. In če je neki tuji opazovalec dejal, da bo dežela dobila parlamentarno demokracijo tedaj, ko bodo vsi Grki imeli modre oči, pa ni nihče prezrl novosti v Papadopolovi notranji politiki. Medtem ko se je premier prva leta zavzemal za reševanje nacije pred kaosom in rdečim totalitarizmom, pa zdaj poudarja, da je treba decentralizirati državno oblast in prerazdeliti nacionalni dohodek. Pred zadnjo spremembo vlade v letošnjem avgustu se je Papadopoulos dolgo posvetoval s predstavniki nekdajnih strank (vendar ne z vodilnimi) in še je bilo slišati napovedi o sprostitvi vojaškega režima. V novi vladi je resda več civilistov, vendar gre prej za strokovnjake kot poklicne politike, tako da pravzaprav ni prinesla bistvenih sprememb.

Kmetje in kapital

Med prvimi potezami novega režima je bila najpomembnejša namenjena krepitvi gospodarstva. Najprej so držali dolgoročno (od kmetijstva živi okoli 45 odstotkov prebivalstva), ki so tedaj znašali nad sedem milijard drahem (skoraj štiri milijone novih dinarjev) potem so ponudili kmetom posojila za mehanizacijo, nakup žvne, sejanje novih kultur. Podvojili so kmetijske pokojnine, elektrificirali nad tri tisoč vasi.

Nato je Papadopoulos režim začel vabiti v Grčijo tuj kapital: pri tem ni storil tako rekoč nič novega, saj so večino zakonskih aktov o uvozu kapitala sprejela že prejšnje vlade (v letih 1953, 1961 in 1962). Novost je bila le v tem, da 28. člen nove ustave (iz leta 1968) jamči, da Grčija ne bo nikdar razstavila tuje kapitala.

V nasprotju z vladami, ki so obsidile vojaški režim, pa zasebnih tujih korporacij niso dajali politični prednosti. Od leta 1967 do konca lanskega leta so tujci vložili v Grčijo (po državah): ZDA 438 milijonov, Francija 199 milijonov, Italija 63 milijonov, Švica 61 milijonov, ZR Nemčija 48 milijonov, Velika Britanija 33 milijonov in drugi 392 milijonov dolarjev. Tri četrte tega kapitala so naložene v industriji, le ena des-

tina pa v turizmu. Zraven tega sta Niarhos in Onassis lani sklenila z vlado pogodbe, po katerih bosta vložila velikanske vsote v rafinerijo nafte v Makari, petrokemično in aluminijasto industrijo, ladjedelništvo in elektrogospodarstvo.

Po uradnih podatkih so se plače v letih po vojaškem udaru povečale za 26,4 odstotka, cene pa za 2 do 3 odstotke (nasprotnik pravijo, da najmanj za 20 odstotkov) na leto. Po zadnjih podatkih OECD znaša nacionalni dohodek na prebivalca 907 dolarjev (po istih podatkih ima Jugoslavija 457 dolarjev nacionalnega dohodka). Isti vir tudi poudarja, da Grčija sodi med države z izrazito inflacijskimi tendencami. Čeprav je trgovska bilanca deficitna (888 milijonov dolarjev v letu 1969) in čeprav so devizne rezerve (kakršnih 300 milijonov dolarjev) takšne kot leta 1965, plačilno bilanco v glavnem uravnatežijo z dohodki iz neblagovnega prometa: uvoz tuje kapitala, pomorski transport (200 milijonov dolarjev) nakazila ekonomskih emigrantov (276 milijonov dolarjev), turizem (192 milijonov dolarjev).

Človek dobi vtis, da se je nova vlada, ki se je obdala s sposobnimi ekonomisti, lotila takšne gospodarske politike, ki naj bi ji prinesla naklonjenost širokih slojev prebivalstva in ki naj bi utišala kritiko nekdanje parlamentarne opozicije.

Odpiranje v svet

Lahko bi rekli, da se je vojaški režim prva leta otepal s hujšimi zunanjimi kot pa notranjimi problemi oziroma da je prve uspešnejše (seveda popolnoma po svoje) reševal od drugih. Na odpravo parlamentarne demokracije niso prijazno gledali ne na Zahodu ne na Zahodu. Dasiravno so Grčijo izključili iz Evropskega sveta in dasiravno so v ameriškem predstaviščnem domu pred nedavnimi zahtevali, naj ZDA opustijo pomoč Grčiji v višini 117 milijonov dolarjev na leto, je Papadopolova vlada sredi lanskega leta postavila pet temeljnih načel svoje zunanje politike, v katerih je poudarila, da Grčija pripada Zahodu in NATO, da je za sodelovanje z vsemi državami ne glede na njihovo družbeno ali politično ureditev, in sicer na podlagi nevmešavanja v notranje zadeve.

Povezovanje z Balkanom

Obračanje Grčije na Vzhod se je začelo leta 1969, in sicer kot je navajala pri takšnem »prijatelju«, z gospodarskimi sporazumi — z Nemško demokratično republiko, Madžarsko, Bolgarijo, Jugoslavijo, Albanijo in cel, Ljudsko republiko Kitajsko. V tem povezovanju z Vzhodom je mogoče slutiti dvojne: na eni strani, da je Vzhod po postit v svojem losem odporu zoper Grčijo, na drugi strani pa, da grška vlada ravno z boljšimi stiki z Vzhodom pritiska na Zahod, naj postane bolj popustljiv.

Zlasti na Balkanu je nova grška vlada zelo uspešno stopila v splošno izboljševanje stikov, ki ga je opaziti zadnje čase. Balkanske države se zavedajo vloge tega dela Evrope v svetu, ki je desetletja in desetletja veljal za »sod smodnik« (v zahodni politični terminologiji pomeni beseda »balcanizacija« — »delitev na majhne nasprotujoče si države« ...). Zanimivo je tudi, da so balkanske države v zadnjih letih uvedle po svoje nenavadno politiko: bolj kot multilateralne krepijo bilateralne stike.

Bolgarski zunanji minister Bašev je bil lani prvi tuji zunanji minister, ki je uradno obiskal Atene po vojaškem udaru. Bolgarija in Grčija sta sklenili nekaj gospodarskih sporazumov in napovedujeta še nadaljnje izboljševanje razmerij. Glede na to, da Bolgarija gotovo ni začela takšne politike na svoj račun, marveč s soglasjem svojih zahodnih zaveznikov, dobijo takšne poteze splošnejše značilnosti. (Bolgarija si v svoji balkanski politiki želi izboljšave izjav o neuporabi sile med balkanskimi državami).

Vlada v Atenah je maja letos naredila še en korak v zbliževanju z balkanskimi državami: z Albanijo je navezala diplomatske stike, pretrgane 28. oktobra 1940, ko je Mussolinijeva vojska čez albansko ozemlje vdrila v Grčijo. Državi sta navezali diplomatske stike kljub formalnopравни oviri, da sta v vojnem stanju, saj se zmerom nista podpisali mirovne pogodbe (Albanija trdi, da ne more odgovarjati za dejanje Mussolinija, Grčija pa meni, da je Albanija tedaj le odprla vrata osvajačcu). Vlada v Atenah je ob tej priložnosti tudi zamislila na eno oko, saj je precej (čeprav ne načelno) popustila v zahtevah po Severnem Epiru, torej tistem delu južne Albanije, v katerem živi grška manjšina, ki ji Tirana ne priznava nacionalnih pravic.

Junija letos je bil na obisku v Atenah romunski zunanji minister Manescu, potem pa je bilo slišati napovedi, da bo Rumunijo obiskal grški premier Papadopoulos. Razen tega je Grčija napovedala tudi pripravljenost za izboljšanje stikov s Turčijo, in sicer v upanju — kot je Papadopoulos sporočil turškemu premieru Erimu — da bi »vzajemne zveze« med tema državama.

Ko se je jugoslovanski zunanji minister Tepavac vračal z obiska v LR Kitajski, se je spomota ustvil tudi v Atenah, kjer se je nekaj časa pogovarjal z državnim podsekretarjem za zunanje zadeve Palamom. Ta je pred dnevi prišel v Beograd. Tako je bila sklenjena še ena izmed etap v politiki povezovanja med balkanskimi državami, v kateri gre za izboljševanje stikov med sosednjimi. (Ne glede na politično ali družbeno ureditev). Kot v stikih z drugimi balkanskimi državami gre tudi v izboljševanju grško-jugoslovanskih stikov predvsem za okrepitev gospodarskega in kulturnega sodelovanja, tistega sodelovanja, ki lahko po časi ustvarja oziroma medsebojnega zaupanja, v katerem je pozneje mogoče reševati tudi bolj kožljive zadeve.

STANE IVANČ

Portret tedna

Zdravko Krvina

Ni filozof, praktik je. To bi bila lahko najbolj splošna, hkrati pa najbrž zelo natančna označitev prvega moža Skofje Loke, predsednika njene občinske skupščine. O Zdravku Krvini gre tudi glas, da ne objubi bil ničesar tjavdan: za kar se ogreje in česar se loti, to tudi izpelje.

V Loki slišiš tole anekdoto. Lansko jesen je nanesla beseda na novi hotel, ki so ga začeli taktat šele dobro graditi. Krvina je rekel, da bodo silvestrovali že v tem hotelu. Tisti, ki poznajo zmogljivost naših gradbenih podjetij, so optimistično razpoloženi predsedniku pri prvi ponudili stave. Stavili so za buteljke in predsednik je mirno sprejel vse stave po vrsti. Prišlo je Silvestrovo. Krvina je dal polihoma znositi v hotel nekaj pišace, pred polnočjo pa je povabil prijatelje in znance, zlasti tiste, ki so bili stavljeni z njim. Novemu letu so nazdravili v okrilju betonskega skeleta nedograjenega hotela in predsednik je dobil stavo. Torej je tudi domiseln.

Rodil se je 7. januarja 1937 v Zireh, v delavski družini. Tu je hodil v osnovno šolo in nižjo gimnazijo, potem se je vpisal v elektrogospodarsko šolo v Mariboru. Pozneje je obiskoval srednjo partijsko šolo, leta 1967 pa je diplomiral na visoki šoli za politične vede v Ljubljani. Med študijem na elektrogospodarski šoli je delal kot vajenec v kranjski tovarni kot elektromehaničar. Leta, ki jih je preživel v tej tovarni (od 1951 do 1958) so bila odločilna za njegovo poznejšo življenjsko pot. Takrat se je začel namreč zanimati za družbenopolitično delo. Sposoben, agilni mladinec je hitro vzbudil pozornost, postal je sekretar občinskega komiteja mladine in član občinskega komiteja ZK v Kranju.

Ko se je vrnil februarja 1959 od vojakov, pravzaprav se preden je sselkel uniformo, so ga izvolili za predsednika okrajnega komiteja mladine za Gorenjsko, septembra pa za sekretarja OK ZMS. Leta 1961 je bil imenovan za komandanta glavnega štaba mladinskih delovnih brigad pri grajenju ceste Osapaonica-Beograd, kjer je imel priložnost seznaniti se z najvidnejšimi jugoslovanskimi vodilnimi ljudmi. Po vrnitvi v Slovenijo se je posvetil študiju in je, kakor že rečeno, diplomiral. Nekaj časa je bil tudi sekretar mestnega odbora SZDL v Ljubljani.

Po vseh teh bogatih izkušnjah, ki si jih je bil nabral v mladosti, je bil aprila 1967 izvoljen za skofjeloškega odbornika in hkrati za predsednika občinske skupščine. In rekel je sam sebi: Hic Rhodus, hic salta! To pa ni bilo tako lahko. Med vsemi petimi gorenjskimi občinami je bila skofjeloška tačas najbolj zaostala, imela je največji del kmetijske prebivalstva, po vlaganji v gospodarstvo in drugam pa je bila tudi pod slovenskim in jugoslovanskim povprečjem, tako rekoč med zadnjimi.

»Zdel sem, da bi tisto, kar sem dolgo drugim pripovedoval, zdaj sam preizkusil v praksi.« se spominja Krvina. »Zelo sem bil zadovoljen, ko sem spoznal, da se da z nekim sistemom povezovanja ogromno napraviti v komunah. Da se da ljudi mobilizirati, če se lotiš stvari pošteno in iskreno. Pomembno je, da dobiš čimveč ljudi, ki se ogrevajo za akcijo in ki mislijo, da je taka akcija potrebna.«

To terja veliko časa, in Zdravko Krvina si ga vzame. Lani, na primer, je imel samo tri nedelje proste. V nedeljah so razne prireditve, otvoritve, spominke svečanosti na območju občine. Dobro je, če je predsednik tam, kjer so občani.

Krvina je očitno dosti premišljeval, kje se da z veliko truda pa malo denarja rešiti nekatere probleme. Pri tem je upošteval posebnosti kraja in ljudi in njihove navade. V pripravljanju, da le izobražen človek lahko veliko napravi, predsedniku ni bilo žal odrediti denarja za splošno in strokov-

no izobraževanje. V moderni tehnologiji in opremljenosti, v tesni povezavi gospodarskih organizacij znotraj komun, v dobrih odnosih je videl ključne napredka. O kmetih v loški občini je bil in je še vedno mnenja, da so na visoki strokovni ravni in tudi splošno zelo razgledani, zato se je zavzemal za modernizacijo njihovih kmetij. Veliko denarja in prilžadevanj so za Krvina navedli predsednikovanja vlagati tudi v kulturnoprosvetno dejavnost. Po njegovem mnenju itij industrija, kmetijstvo, turizem in družbene službe v korak. Škodljivo je po-speševati samo nekaj, drugo pa zamenjati.

Krvinov konjček sta človek in gospodarstvo, bolje rečeno, povezovanje obeh. Po njegovem prepričanju je pomemben sleherni človek, ker ta uresničuje zamisli strokovnjakov, od njega je odvisno kakšna bo kakovost in količina količina, kakšni bodo stroški izdelave posameznih izdelkov. Zato so na občinski skupščini napravili poseben program potreb po delavcih. Zda je v občini, ki ima 31.000 prebivalcev, zaposlenih 10.500 delavcev samo v industriji družbenega sektorja. Približno 19 odstotkov ljudi se še vedno ukvarja s kmetijstvom, del teh je zaposlen tudi v industriji. Povprečni mesečni osebni dohodek v občini je zdaj nekje med 1400 in 1500 dinarji, časi najhujšega samoodpovedovanja so minili.

»Ko bomo študirali politični sistem republike in komunah, bo pomembno, da poskušamo poiskati vse tiste vrvice, ki so važne za povezovanje in mobilizacijo občanov v krajevni in interesnih skupnostih ter v komunah kot celoti. Baza nar živl v teh prepletanjih, to naj bo v resnici neno življenje, da bomo ubežali brezposelnosti in individualizmu, ki nam za hočeta veliki čas in njegova dinamika.« pravi Krvina. Njegova »črna« formula je, da mora župan negovati neposredne stike z ljudmi. Pa ne samo on, tudi drugi odborniki in ljudje iz uprave. Treba je ven, med ljudi, tam boš našel oporo. Krvina je znan po tem, da se rad pogovarja z ljudmi; ustavlja ga na cesti, prihajajo k njemu v pisarno, a tudi sam hodi mednje, celo v najodročnejše kraje občine. Če ni drugače, sprejema ljudi na svojem domu. Njegovemu stanovalju pravijo nekateri kar »dejna kuhinja«.

Predsednik je odločen človek. Če se dogovorijo za kako stvar v zadosti širokem krogu, tedaj je treba to stvar speljati. Ljudje cenijo odločnost, omhljivosti nimajo radi. Odločnim ljudem se tako težavna naloga ni pretežka.

V loški občini je resnično čuti enoten koncept, naj bo v gospodarstvu, šolstvu ali kulturi. Nekdanje razprtije, o katerih je bilo nekaj slišati, so izginile. Podjetja, odborniki, vsi do zadnjega občana so razpribani in v nekakšni nenehni akciji. Krvina je sredi tega dogajanja, povsod navzoč in snujoč. Navado ima, da organizira prevajanje občinskih mož v ljubljansko Dramo in Opero. Menda vidijo vse dramske predstave. »Specifičnost našega dela je taka, da moramo biti doma tudi na kulturnem go-dročju.« jim pravi. Preden so v občinski skupščini razpravljali o tem, kako oživiti in razviti kmetijski turizem, je odpeljal najprej odbornike in potem se kmetje gledat v južno Avstrijo, kako se tisti stvari streže.

»Lahko je delati, če čutiš podporo. In jo najdeš pri našem predsedniku.« pravijo občani. Ni dvoma, da nam zaupajo. Govoril s več ljudmi in se čudil: nihče se ne more domisliti, da bi bil Krvina kdaj »mahnil mimo«.

Loški študentje, ki prirejajo vsako leto bručevanje, bi menda nezamansko radi našli kakšno stvar, kakšno napako pri svojem županu, da bi si ga privoščili. Pa se jim to zlepa ne posreči.

MARKO JAKŠE

Drugi o nas

Jugoslovanska partija teži k reformam in novi enotnosti

Ko so se spomladi v Jugoslaviji zaostriale napetosti in je bilo opaziti vse več nacionalističnih razhajanj, zlasti med Srbi in Hrvati, in ko je prišlo do krize v notranji politiki, je beograjski dnevnik »Politika« objavil karikaturu, ki je zelo verno prikazala bistvo razmer — v megljeni noči tovariša, vsa prestrašena, kot da bi se bala, da ju ne bi zalotili pri čem nezakonitem, lepita na zid geslo o »bratstvu in enotnosti«, geslo, s katerim je Tito med drugo svetovno vojno združil različne narodnosti jugoslovanske večnarodnostne države v partizanskem boju proti nemškemu in italijanskemu okupatorju.

Sodeč po dogodkih, je bilo videti, da so spomladi v Jugoslaviji napočili hudi časi za bratstvo in enotnost, zlasti med Srbi in Hrvati. Ta razhajanja pod vplivom gospodarske krize, razprav o ustavnih spremembah in ob nacionalističnih izpadih z obeh strani — pri tem so se ponovno pokazale nekdajne mrznja in partikularistične težnje, ki so zmagale nad oboječugoslovanskimi interesi — se niso omejevala le na krog ljudi, ki jih je režim obsedel kot nacionaliste, centraliste, neokominformovce in malomeščane, temveč so zajele tudi ZKJ in njene vodilne organe.

Se nikoli prej se ni Tito pritoževal in se pri tem skliceval na enotnost in enodušnost, da je v jugoslovanski partiji prišlo do tako slabih razmer. Šele tedaj, ko je postalo očito, da so zunanje sile in hrvatska emigracija želele izkoristiti krizo, ki je zavladala v Jugoslaviji, se je Tito posredilo na seji predsedstva partije, ki so bila v začetku maja na Brionih, po ostri razpravi ponovno vzpostaviti enotnost v vodstvu jugoslovanske partije.

Težnje k luksusu

Bilo je presenetljivo, da je jugoslovanska partija vnovič uspela že v začetku udušiti nacionalistična razhajanja. Kot je dejal Tito, se je jugoslovanski partiji posredilo odpraviti vsa nasprotja, ki so se pojavila v naši družbi. Beograjski dnevnik »Borba«, blizu partiji, je zapisal: »Nihče od resnih ljudi ne oporeka temu, da je Zveza komunistov od IX. partijskega kongresa, ki je bil spomladi 1969, pa do danesnega dne storila karkoli, kar bi lahko ime-novali neuspeh.«

Sedaj, ko so v Jugoslaviji uresničili državno in politično reorganizacijo tako, da so sestavili novo kolektivno predsedstvo države in novo zvezno vladu, skušajo z reformno partijo, ki se zdalec ni prva, odpraviti ideološke, strukturalne in organizacijske pomanjklivosti v zvezi komunistov. Na seji, ki je bila konec julija, je predsedstvo ZKJ sklenilo, da bo novembra partijska konferenca, na kateri naj bi sprejeli odločitev o reorganizaciji ZKJ.

Predvideli so spremembe na najvišjih partijskih položajih, ustanovili naj bi položaj generalnega partijskega sekretarja in obdelali novo in jasno ideološko zamislo, da bi odločneje kot kdajkoli doslej povrnili razredno obsežje jugoslovanske partije, člani partije pa naj bi imeli v javnem življenju večjo vlogo kot zadnja leta.

Ostrejša merila

Predvsem pa žele, da bi v ideološkem pogledu povečali vpliv partije, ker je lik jugoslovanske partije jel zadnja leta bledeti zaradi vse večje blaginje in sprejemanja nekaterih buržoaznih navad. Tega, da jugoslovanska partija ni več vzor in da je ZKJ začela izgubljati zaupanje širokih plasti jugoslovanskega prebivalstva, kar je Tito odkrito povedal sredi junija v Beogradu, so manj krive ideološke pomanjklivosti in precej več napake v partiji sami: karizem in protokola ter vse bolj opazna težnja k razkošju med višjimi, srednjimi in nižjimi partijskimi funkcionarji, kar se kaže tudi pri nakupih luksuznih avtomobilov in gradnji počitniških hišic.

»Borba« je pisala o rezultatih ankete statutarne komisije jugoslovanske partije, ki je obravnavala tudi moralne in socialne kvalifikacije partijskih funkcionarjev v obdinskih organizacijah, in zapisala: »Moralne kvalifikate komunistov, njihov osebni zgled in družbeno ravnanje — sodijo med teme, o katerih naši časopisi le redko pišejo, po vsem sodeč zaradi tega, ker se o teh rečeh malokdaj razpravlja tam, kjer bi bilo treba govoriti, v organizacijah ZKJ.«

V skoraj vseh govorih, ki jih je Tito imel v zadnjem času, je napovedoval, da bo prišlo do čistke v jugoslovanski partiji, da bodo odstranili elemente, ki »ne sodijo v partijo.« Med zadnje sodijo tudi ljudje, katerim je članstvo v partiji le stopnica h karijeri in obogatitvi. Tito je izjavil: »Lahko ugotovljamo, da obstajajo številni pojavi in pomanjklivosti v organizacijah ZKJ. V višji družbi nekateri neupravičeno bogate, dobro žive na račun drugih. Zato se moramo resno spoprijeti s temi problemi in na primer ugotoviti, kako je nekdo uspejo kupiti jahto, ki stane deset milijonov dinarjev. S plačo si prav gotovo ne bi mogel nikoli kupiti take jahte, torej je do tega denarja prišel po kakšni drugi poti.«

Nobenega dvoma ni, da prihodnja reforma jugoslovanske partije pomeni tudi ostrejša merila za članstvo v partiji, kar je Tito že večkrat omenil. Po svoji koncepciji je bila jugoslovanska partija večinoma kadrovska stranka, v prihodnje pa bo še v večji meri. Tito je sam dejal: »Ne potrebujemo milijonov članov, ker imamo tudi socialistično zvezo in druge organizacije, ideološko povezane z ZKJ.«

Jugoslovanska partija je v zadnjih letih že poostrela stališča do svojih članov. Iz uradnih statističnih podatkov je razvidno, da število članov ZKJ zadnja leta stagnira. Jugoslovanska partija je leta 1960 imela 1.006.285 članov, leta 1970 le 1.049.333 članov, čeprav so medtem sprejeli 225.180 novih. Veliko starih članov so izključili, mnogi so sami izstopili, precej jih je umrlo ali pa se je za njimi zabrisala vsaka sled. Ocip članstva je poenoljal le leta 1968, ko je pod vplivom dogodkov v CSSR in sprico nevarnosti, ki je grozila Jugoslaviji od zunaj, na tisoče zlasti mladih Jugoslovancev demonstrativno stopilo v partijo; število članov se je od januarja 1968 do januarja 1969 povečalo za 175.293. Če

prav so lani v jugoslovansko partijo sprejeli 31.885 novih članov, se je dejansko število članov ZKJ zmanjšalo za 63.343.

Boj zoper nacionalizem, malomeščanstvo in klerikalizem

Vodstvo jugoslovanske partije je predvsem zaskrbljeno zaradi tega, ker vse več delavcev odhaja iz partije, tako da nekateri pravijo, da se jugoslovanska partija spreminja v »partijo malomeščanstva in politelektualcev. Zaradi vsega tega sedaj poteka kampanja proti sprejemanju v partijo za vsako ceno, zlasti na Hrvatskem in Sloveniji, kjer so celo katoličane sprejemali v partijo zaradi nacionalnih razlogov. Organizirano jugoslovanske partije so postrili boj proti nacionalizmu, malomeščanstvu in klerikalizmu, pri čemer opozarjajo, da pomeni nacionalizem osnovo vseh protikomunističnih sil.

Pozitiven pojav je, da relativno precej mladih stopa v partijo. Tako so lani sprejeli 85,6 odstotka novih članov, mlajših od 27 let. Nič čudnega ni, da vodstvo jugoslovanske partije predvsem skrbi za te mlade in ob sprejemu v partijo novim članom silosno izroča rdeče knjižice.

Ob neki takšni slovesnosti v Slavonskem Brodu je hrvatski funkcionar Mika Tripalo zagotovil novospregletim mladim članom, da so mirno časi, ko so Jugoslavnici vesodali v partijo le zaradi osebnih koristi. Seveda nova strožja merila ob sprejemu v partijo ne morejo navduševati vseh mladih Jugoslovancev, ki bi radi prišli v ZKJ. V Zrenjaninu, mestu, ki leži severovzhodno od Beograda, se je, tako je pisala beograjska »Politika«, od 50 diplomantov višjih ali visokih šol 46 odreklo sprejemu v partijo, ko jim je partijski sekretar njihove osnovne organizacije pojasnil, da kot člani partije ne bodo deležni nikakršnih posebnih privilegijev.

KARL E. BUCHALL

Ständige Zeitung

Mnenja drugih

Besede in dejanja kitajskega vodstva

Glasilo CK KPSZ »Pravda« je 4. septembra objavilo dolg članek z naslovom: »Besede in dejanja kitajskega vodstva«. V oživiljeni sovjetski polemiki s Kitajsko je ta članek doslej najbolj temeljit in jasn material o sovjetskih stališčih in ocenah. Njegove temeljne ocene so že postale podlaga pisanja o Kitajski v tistih socialističnih državah, ki podpirajo sovjetsko linijo. Enako besedilo so Sovjeti v New Yorku razdelili tujim novinarjem, ki spremljajo delo generalne skupščine OZN. Očitno je, da gre za pomembno besedilo, ki naj rabi kot teoretični temelj za propagandne in politične akcije v novi etapi sovjetsko-kitajske polemike. Članek obsega okrog 20 tipkanih strani in ga v celoti ne moremo objaviti. Zaradi pomena in zanimivosti pa objavljamo v daljših izvečkih najbolj zanimive odlomke, zlasti tiste, ki dajejo oceno tekočih kitajskih stališč in sovjetsko reakcijo nanje.

Dejstva kažejo, da kitajsko vodstvo niti v izjavah niti v praksi za zdaj ne opušča nobene od postavk svojega posebnega idejno-političnega programa, ki je v nasprotju z leninizmom, o temeljnih vprašanjih mednarodnega življenja in svetovnega komunističnega gibanja. Na plenumu CK KP Kitajske jeseni leta 1970 so bile znane potrjene sborbene naloge IX. kongresa KP Kitajske, znova so bili poudarjeni tudi napori zaradi pripravljanja na vojno. Kitajsko vodstvo nastopa proti kolektivni varnosti v Evropi in Aziji, proti sporazumu Sovjetske zveze in Poljske z ZR Nemčije. Peking ne varčuje s prizadevanji, da vojno pehovo prenese na Albanijo v upanju, da bo tako ali drugače posejal seme napetosti na Balkanu. Kitajsko vodstvo se skriva za deklaracijami in nastopi proti konkretnim korakom za doseg sporazuma o razorožitvi in prepovedi jedrskega orožja. Vlada LR Kitajske je zavrnila sovjetski predlog o sklicanju konference petih jedrskih sil, izjavljajo, da je jedrsko orožje Kitajske še zmeraj v fazi proučevanja.

razdeli na gospodarsko razvito mesto' in 'vas', ki se bori za svojo osvoboditev in ki se razvija. Zato se je odločil ziniti fronto udarec in jo usmeril predvsem zoper SZ. Zda tam pozivajo vse države — kapitalistične, nerazvite, socialistične — da sodelujejo v boju proti 'dvema super silama'. Razen tega pa tisk na vsemogoče načine trdi, da Kitajska nikoli ne bo 'super sila', kitajski voditelji pa v osebnih stikih s predstavniki raznih držav poudarjajo, da je Kitajska najboljši varuh držav, ki se borijo proti 'dvema super silama'.

Izraz super sila so pekinški voditelji vzeli od imperialističnih ideologov ZDA. Ti so si ga izmislili, da bi zavarovali kapitalistični družbeni red, da bi predvsem zmedli ameriško ljudstvo in svetovno javnost, da bi nekako zamaskirali imperialistično, agresivno naravo ameriške zunanje politike. Značilno je, da se je med usklajevanjem kitajsko-ameriških stikov v Pekingu prikradel izraz ena do dva super sili. Očitno je, da so v pričakovanju novega obiska v Pekingu sklenili omiliti tvoj propagandnega vika in kriki: Mi pravzaprav ne mislimo vas'.

Poudarjanje popolnoma lažne teze o dveh super silah, ki se dozdnevno postavljata po robu vsem drugim državam, je v bistvu razredna izjava. Pekingska prikriti boj dveh svetovnih sistemov — socializma in kapitalizma — skuša se umakniti, pravzaprav se tudi umika od resničnega boja proti imperializmu in prihaja celo do tega, da pošilja nasvete zahodnoevropskim državam in monopolom, kako naj najbolje 'družijo svoja prizadevanja in se postavijo po robu eni ali dvema supersilama'. Hkrati so kitajski voditelji legalizirali svojo politično igro z vladajočimi krogi ZDA.

Skušajoč teoretično upravičiti prekinitev s svetovnim socializmom, resnično izdajo razrednih koristi, dalavcev, opravičijo svojo linijo saprazamevanja z imperializmom, Mao Ce Tung in njegovi privrženci namenoma zamegljujejo vprašanja protisilovij današnjega sveta, zamegljujejo resnično protisilovja pa tudi osrednje protisilove — med imperializmom in socializmom — z izmišljeno shemo o štirih velikih protisilovjih. Če bi se ta shema znebila praznih besed, potem bi videli, da se niti bistvo omejuje na to, da se pod izgovorom rešitve teh protisilovij in boja proti adven supersilama svet prilagodi interesom dosežkov hegemonističnih ciljev Pekinga. Ta shema, razglašena na 2. kongresu KP Kitajske, je bila nedavno v članku časopisa Hung Ci neposredno prilagojena demagoški konceptiji o dveh super-silah. Po običajni ultrarevolucionarni frazeologiji o 'skolosalnih potresih in sponovnem grupiranju sil v svetu je v omenjenem članku obrazložena taktika Kitajske, da 'vpi v blok s katerokoli silo, vstevši imperialistično, za uresničenje zunanje-političnih ciljev Pekinga. Ni nikoristno spomniti, da je Mao Ce Tung že prej poudarjal tezo — o 'svetnem grupiranju sil razdeli političnih spletih.

V članku se neposredno razglasi pravočasnost taktike politične dvojnosti, ki se imenuje »revolucionarna dvojnata taktika«. Eden od zadnjih dokazov, da Peking uporablja revolucionarno dvojnata taktiko do Sovjetske zveze, je nedavni intervju kitajskega premiera Cu En Laja z dopisnikom New York Timesa Restonom. Cu En Laj je poudaril protisovjetsko bistvo pekinškega programa in njegove korake, ki so usmerjeni k zblizjevanju z Washingtonom. Restonu je podtaknil, ta pa je z zadovoljstvom sprejel provokativno tezo o sovjetski nevarnosti, ki Kitajski grozi iz Sovjetske zveze. V drugem intervjuju z dopisnikom jugoslovanskega časopisa (intervju zagrebnemu »Vjesniku« — op. ured.) je Cu En Laj znova podrobno govoril o vni od dveh supersil, ponovno je govoril, da Kitajski s severa grozi SZ, in ni pozabil poudariti nekakšno posebno »osvobodilno« misljo Kitajske v Aziji...

Sovjetska zveza z dolžnim razumevanjem spremlja razvoj normalnih razmerij med državama in v tem pogledu normalizacija stikov med LR Kitajsko in ZDA ni nobena izjema. Sovjetski ljudje pa morajo posvetiti pozornost dejstvu, da kitajsko vodstvo, ko začneja igro z Washingtonom, znova odkrito poudarja svoje sovraštvo do Sovjetske zveze...

Javnost v mnogih državah sveta vidi nevarnost in nacionalistični pragmatizem kitajskega vodstva. Zato si zastavlja vprašanje: ali se za kulisami v Pekingu in Washingtonu ne pripravljata zarota proti socializmu, zarota na račun koristi narodov, ki se borijo za nacionalno neodvisnost in svobodo?

Obnavljanje maoističnih gesel in maoistične prakse tako v državi kot tudi na mednarodnem prizorišču daje temelje za postavljanje takšnega vprašanja.

Idejno-politično bistvo platforme maoizma, njegovi strateški cilji ne glede na vse taktične manevre kitajskega vodstva ostajajo nespremenjeni. V osnovi je bila in je konceptija kitajskega vodstva v nasprotju z akcijami antikomunistična, antileninistična ideologija maoizma...

Maoizem je z dejanja razkril sebe kot drobnozburjansko idejno-politično tendenco, načelno tujo marksizmu, ki parazitira na načelih znanstvenega socializma, na težnji ljudskih množic Kitajske k socializmu. Cilji in praksa maoizma so v nasprotju z nalogami svetovnega komunističnega, razrednega gibanja. Treba je upoštevati, da se zdaj v boju proti marksistično-leninističnim naukom, proti komunističnemu gibanju, proti socialistični skupnosti maoizem

objektivno povezuje z najrazličnejšimi političnimi silami, ki so sovražno socializmu — imperialisti in rasisti, trockisti in reformisti ter z njimi ustanovljajo »enotno fronto«.

Izkušnje kažejo, da so v zadnjih letih na nekaterih gospodarskih področjih v Kitajski dosegli določene korake naprej, vendar ne po zaslugi maoističnih koncepcij, marveč kljub tem koncepcijam. Nobena od koncepcij maoizma, nobena od njegovih idej ni preverjena s prakso socialistične izgradnje na Kitajskem in z mednarodnim življenjem. Maoizem nima konstruktivne vsebine in prav zato je težnja pekinških voditeljev k hegemoniji v svetovnem komunističnem gibanju, k vodilni vlogi v tretjem svetu nevarna. Cilji in praksa maoizma povzročajo velikansko škodo mednarodnemu komunističnemu in delavskemu gibanju, narodnoosvobodilnemu in antimperialističnemu boju. Recepti maoistov povzročajo nepopravljivo škodo tistim, ki jim slepo varjujejo (vsi pomnimo tragično usodo KP Indonezije in nekaterih drugih komunističnih partij, katerih vodstva so poslušala nasvete iz Pekinga)...

ООНПРАВДА

Cerkev in sodobni svet

Severovzhodni prehod patra generala

Ze tretja vatikanska visoka osebnost v Sovjetski zvezi

Ze več kot teden dni polnijo stolpce ne samo italijanskega, ampak kar vsega zahodnega tiska podrobnosti pa tudi novinarska ugibanja o obisku generalnega predstojnika jezuitskega reda patra Arrupeja v Sovjetski zvezi ter o njegovi poti naprej na Daljni vzhod.

Tako imenovani vatikanologi in sovjeto-logi tega ali onega časopisnega uredništva opozarjajo svoje bralce, da je »srčni papež« tako tudi imenujejo generala 30.000-članske Družbe Jezusove, že tretja vatikanska visoka osebnost, ki se je v zadnjih dveh letih napotila v Sovjetsko zvezo. Pred njim sta bila v Moskvi predstojnik rimske kongregacije za enotnost kristjanov nizozemski kardinal Jan Willebrands, ki je bil kot papežev poslanec na pogrebu prejšnjega in nato na ustoličenju sedanega patriarha Ruske pravoslavne cerkve, ter vatikanski zunanji minister skot Casaroli, ki je februarja letos

odloka o prepovedi delovanja jezuitov in o razpustitvi njihovega reda. V svojem kljubovanju jim je dala zatočišče in možnost delovanja v mejah Ukrajine, Litve in Estonije, kjer je bil tradicionalno prisiljen katoliška bodisi latinskega bodisi vzhodnega obreda.

Omenjena zgodovina posebnosti nima danes verjetno prav nobenega praktičnega pomena. Zato pa so dosti bolj resni listi komentarji, ki navajajo razloge, zakaj so prav jezuiti in njihov pater general najbolj poklicani ter primerni, da na delovnem nivoju vzdržujejo stike tako z Rusko pravoslavno cerkvijo kot morebiti tudi s sovjetskimi oblastmi.

Eno gotovo drži, jezuiti so proučevali Rusijo in Sovjetsko zvezo že takrat, ko v novinarstvu in politiki ter sociološki terminologiji še ni bilo izrazov, kot so sovjeto-logija in podobno. Resda so bili nameni in metode takrat precej drugačni, kot so sedaj, oziroma je celotna politika rimske kurije diktilna naloge, ki so danes anahronizem. Resnici na ljubo: jezuitski red se je v zadnjem času tako spremenil, da »stara sodba o nem kot o slepem čuvaju dogmatične čistosti in najbolj organiziranem ter discipliniranem odredu vojskovanje se Cerkev ne drži več. Ostala ali celo povečala sta se samo moč in vpliv, ki ju imajo jezuiti v celotni cerkveni strukturi.

Temeljite priprave

Samo v Italiji vodi in kontrolira Družba Jezusova ne le najiminentnejšo papeško univerzo Gregoriano, ampak tudi vatikanski radio ter vodilno katoliško revijo »Civiltà Cattolica«. V rokah jezuitov je tudi tako imenovani rimski »Vzhodni inštitut«, ki je bil ustanovljen leta 1917, torej med oktobrsko revolucijo. Na tem zavodu pripravljajo doktorske disertacije že diplomirani bogoslovci, in to ne le iz predmetov, kot so ruski ali armenski jezik ter vzhodna liturgija ali kanonsko pravo, ampak npr. tudi iz dialektičnega materializma ter sovjetskega stvarnega in procesualnega prava.

Po svojih protikomunističnih stališčih in ukrepih znani papež Pij XI. je med obema vojnama v pripravi propada sovjetske oblasti ustanovil in dal jezuitom v oskrbo »Colegium Russicum« ali Ruski zavod. Tako so sredi Rima pripravljali kar nekaj generacij katoliških duhovnikov specialistov za vzhodni obred, ki naj bi ob ugodni priložnosti vrnil in razširili vpliv katolicizma vsaj v evropskem, če ne kar na vsem ozemlju Sovjetske zveze. No, ta priložnost je bila kaj kratkotrajna in neslavna in so nekateri italijanskega in madžarskega okupacijskega korpusa doživeli strahoten polom svoje misije v bojih z Rdečo armado in s strahotnim mrazom na ukrajinski fronti leta

1943. Danes so te stvari v zgodovini omenjenega zavoda le še neljub spomin, njegovi profesorji in gojenci pa se predajajo resnično ekumenskim nalogam ne za nadvladanje, ampak za zblizanje z ruskim pravoslavjem in seveda s sovjetskimi katoliški vzhodnega obreda, ki kljub uradnemu zankanju še vedno obstajajo.

Sploh lahko ugotovimo, da je zanimanje Rima in jezuitov za Sovjetsko zvezo in vso vzhodno Evropo ter v zadnjem času še posebej za Kitajsko prežvevalo v enem ali dveh desetletjih velike spremembe. O nekdanjih knjižarskih nadrih papežev Pija XI. in Pija XII. ni več sledu. Ambicije jezuitov, da sledijo sodelujejo v vseh tokovih sodobne znanosti a še posebej sociologije, ekonomije, psihologije, zgodovine in filozofije ter drugih humanističnih ved, so poleg drugih gibal privedle do spleta sprememb, ki so pogojile nove poglede reda in celotne Rimsko-katoliške cerkve na vprašanja sodobnega sveta. Ti pogledi pa so dobili svojo obliko v dokumentih II. vatikanskega koncila.

Pri tem ne bo odveč, če omenimo, da je prav med jezuiti nemalo naprednih teologov, ki so neposredno prispevali k omenjenim dokumentom, oziroma si celo upajo in oporekati posameznim stališčem papeža in kurije, ki po njih mnenju ne razvijajo koncilskih idealov. Pri tem jim niti njihov red niti pater general za zdaj ne kratita akademskih prostosti.

Kaj pišejo in menijo o Arrupeju

Nič nenavadnega ni, da na primer komentator glasila italijanske komunistične stranke »L'Unità« te dni povsem upravičeno ocenjuje položaj jezuitov in njihovega glavnega predstojnika, češ da je ta red v krizi, ki je zajela celotno katoliško cerkev vse od vrhov pa do njenih osnov, obdržal na zadnji koncilski zahtevano pot, oziroma da jo izvaja v smeri suravnovane napredka.

Pri tem pa vodi pater Arrupe svoj red kot človek z velikimi osebnimi socialnimi izkušnjami in široko kulturno razgledanostjo ter pravo jezuitsko pozornostjo prav uspešno preko vseh trenutnih stisk in omahovanj.

Tako govori o »črtnem papežu« italijanski komunistični komentator. Poglejmo še mi, kako si je prvi jezuit zasluži tako laskevsko oceno. Veliko pove že njegov življenjepis, čeprav ga mnogi razglašajo za Španca, je v resnici Bask. Ima 64 let in je poleg številnih teoloških ved koncal tudi medicino. Priznava prav večino svojega življenja preživel zdoma. Govori šest jezikov. Studiral je v Belgiji, Nizozemski in ZDA. Od leta 1938 do 1966 je bil kot misijonar na Japonskem. Vsi, ki govorijo o njegovem življenjskem potu, poudarjajo, da je bil 6. avgusta 1945 neposredna priča katastrofe v Hirošimi, kamor je prišel takoj po strahotni eksploziji na čelu zdravstvene ekipe. Grozote, ki jih je videl, in razmišljanja ob tem je opisal v eni izmed svojih knjig.

Od leta 1965, ko je postal generalni predstojnik Družbe Jezusove, je mnogo potoval po številnih provincah svojega reda in se v neposrednih stikih z ljudmi in razmerami v posameznih deželah zavzemal za »novo li-

nijo ene najmočnejših struktur idejnega vpliva in dejanske moči današnje katoliške cerkve. Bil je v Španiji, ko so dosegla kulminacijo nasprotja med Francos in cerkveno oblastjo, tako ono v Španiji kot v Rimu. Leta 1969 je bil na Poljskem, da bi pomagal zgladiti znostrena razmerja med tamkajšnjimi škofi in državno oblastjo. Pred tedni je bil v Severni Ameriki, kjer je med drugim obiskal Daniela Berrigana, jezuita, ki je iz protesta proti vojni zažgal spiske vojnih obveznikov in je sedaj zato v zaporu v zvezni državi Maryland.

Ugibanja

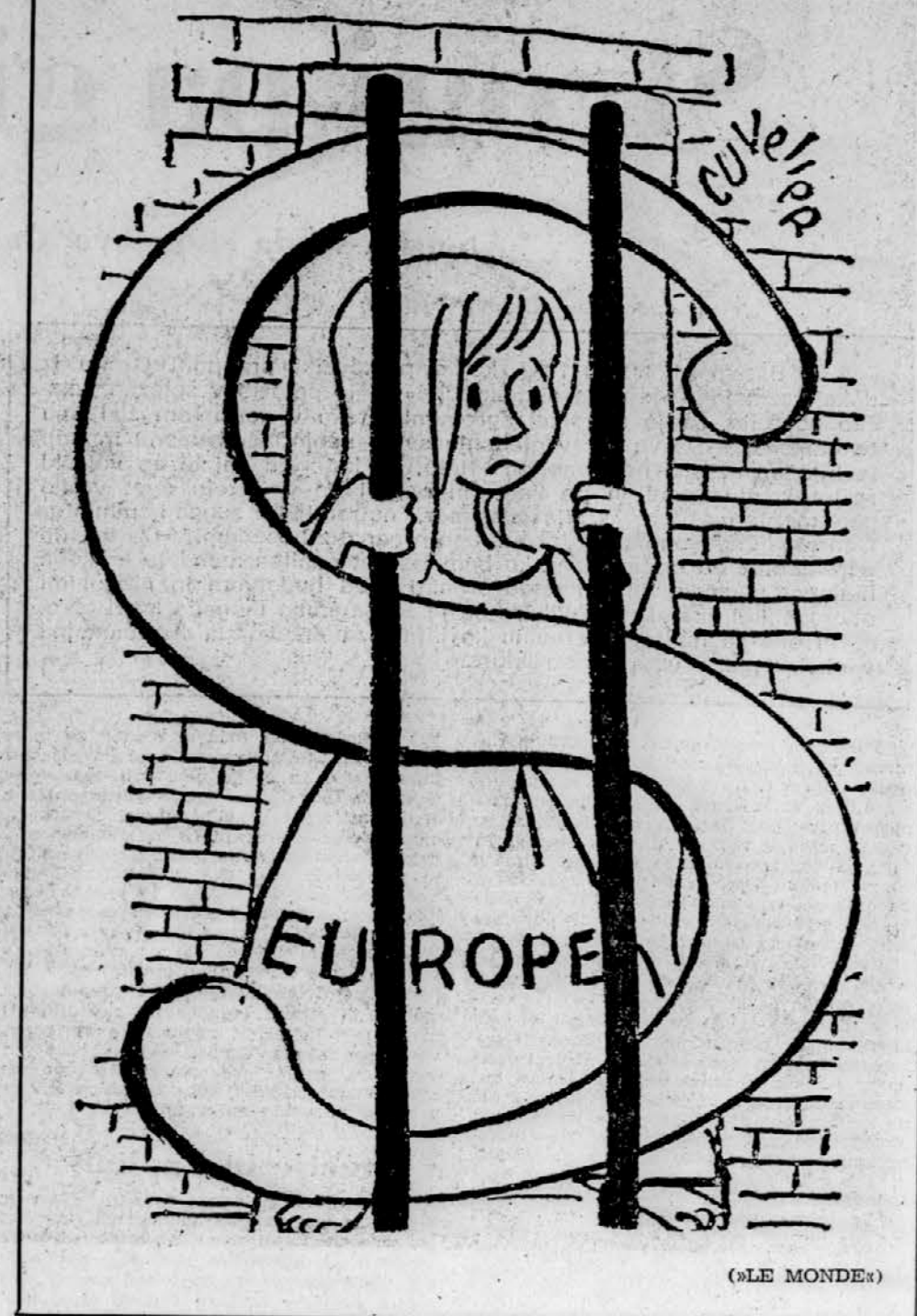
Da obvlada pater Arrupe diplomatski stil, je dokazal prav z zadnjim potovanjem, saj ga je uredil tako, da je odšel iz Rima najprej v Bruxelles, kjer se je sestal z bivšimi gojenci jezuitskih univerz in jim govoril ne samo o laičnem apostolatu, ampak tudi o potrebi za večjo enotnost Evrope. Iz Belgije je odletel v Moskvo in, da bi vzbudil čim manj pozornosti, je že ob odhodu poskrbel, da je urad za tisk generalne kurije red objavil njegove nadaljnje potaje v Hongkongu, na Filipinih, v Indoneziji in na Japonskem, kjer ima v načrtu obiske tamkajšnjih jezuitskih provinc in univerz. Novinarjem je že v Bruxellesu in ponovno v Moskvi zatrdil, da v Sovjetski zvezi ne bo imel nobenih političnih razgovorov, da ga zanima le pravoslavna liturgija in da želi vrniti obisk leningraškemu metropolitu Nikodemu, ki pa je sicer znan kot zunanji minister ruskega patriarhata in kot tak angažiran ne le v ekumenskih stikih med posameznimi krščanskimi cerkvami, ampak tudi v naporih sovjetske diplomacije, da dobi čimveč privržencev za svojo idejo o skorajšnjem sklicanju konference za evropsko varnost.

Jezuitski predstojnik je po časopisnih novicah bil res v Moskvi in Leningradu v stiku samo s cerkvenimi osebnostmi, kot sta njegov gostitelj metropolit Nikodem in patriarh Pimen. Morda bomo kdaj kasneje izvedeli, če se je sestal tudi s predstavniki oblasti. Pozornosti vseh je trenutno usmerjena na nadaljnje potaje njegovega potovanja. Med drugim ugibajo, da bo v Hongkongu proučil ustanovitve novega inštituta za verska vprašanja na Kitajskem. To so vsakokrat ugibanja, sam pater general je izključil možnost, da bi v tem trenutku obiskal Kitajsko, čeprav so nekateri jezuiti tam pred meseci že bili kot turisti. Vatikanški astronomski observatorij, ki je tudi v rokah Družbe Jezusove, pa je tako znan po tem, da je edina zahodna znanstvena ustanova, ki ni nikoli prekinila prakse izmenjave znanstvenih podatkov preko svojega kratkovolnovnega radia s podobno ustanovo v Pekingu. Znanstvene komunikacije pa so lahko vedno uvod ali most tudi za drugačne.

Podrobnosti s potovanja patra generala bodo verjetno še dolgo varovane za debato limi zidovi Vatikana in generalne kurije Družbe Jezusove, ki ima svoj sedež ne daleč od bazilike sv. Petra v Rimu. Upajmo pa, da bodo bolj vidne posledice takih prizadevanj za sodelovanje in medsebojno razumevanje, ki lahko samo prispevajo k občemu poplujanju napetosti v sodobnem svetu.

JOSIP ZDESAR

ZA DOLARSKIMI REŠETKAMI

(©LE MONDE)

»Teorija super sil je bila potrebna pekinškimi voditelji zaradi uresničevanja istega cilja, h kateremu je težila tudi njihova prejšnja teorija boja svetovne vasi proti mestu«. V obeh primerih so razredno obravnavanje zamenjali z nacionalističnimi, velikodržavnimi motivi. Peking je doživel neuspeh v prizadevanjih, da bi svet

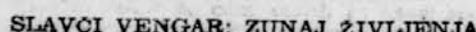
Reizem - ludizem v slovenski poeziji

Uredništvo

[illegible]

V tretjo pomensko strukturo sodijo tisti, ki so začeli objavljati okrog leta 1964 (Tomaž Salamun, Iztok Geister-Plamen, Braco Rotar, Aleš Kremerman), a so do bili nekaj let pomeje še močno okrepčev (Ivo Svetina, Milan Jesih, Matjaž Kocbek, Tomaž Kralj, Matjaž Hanžek, Andrej Bravar...). Gre za gibanje dveh skupin, najprej one okrog *OHO-ja* in one okrog *413*, ki sta si bili v začetku zelo nasprotni, danes pa se je njun spor zabrisal in že – tudi socialno – nastopajo kot eno telo. Imenujemo jih reiste-ljudine, protizvajalce sveta, ki poprej sploh ni bil mogoč, saj so ga preprečevale Vrednote; bilo je preveč, preveč, preveč, preveč, preveč, preveč, preveč. Zaresnosti in Zvezastosti Socialnemu svetlu, etnološkemu vizljam, Sele po atomu, Vrednotitje in njenih izhodisti – vladavine Vrednot-Ideje – ni ga je izvedel in dokončal avtodestruktivizem, je postala mogoča osvoboditev tipa Salamunove poezije, ki je začelnica obeh substantivov, reisteidnega in ljudistmega (že v zbirki *Poker*, 1966). Gre za radikalno osvoboditev sveta, za povsem novo percepcijo sveta in ljudi. Poezija reista-ljudina ni več filozofska v smislu Začelne ali Strniševe, temveč antifilozofska, zunajfilozofska, fantazijska in fantastična, anti smiselna, čeprav kulturno – in hkrati miselno – zelo visoka. O njeni strukturi bomo govorili podrobno v Preloženju, ki jo bomo izdali in hkrati objavili – za slovenske ravnarje, tisti, ki niso penšniki pa tudi splošno socialno delovski svet, da pomeni neogiben nov korak v dogajanju slovenske poezije. Danes ni več neznana, izbojevala je še nekaj bliz, še socialno uveljavlja z vrsto knjig in objav, res pa je, da še ni splošno priznana in etablirana; zato ji še zmerom po pravič pripada oznaka avantgarde.

Poezija Milane Jesiha izhaja iz Salamu
move. Njen svet je parodija: parodija reci
mo na preprost ritem nekdanje »ljudske
panajne, sniske«, subverzivne, aktualistič
ne popevke (tako imenovane »svinske«) abe
cede, ki so jo sestavili penatje, svet slo
venske kulturniške inteligence pred petde

pevke, ki jih prepeva Jesih, nimajo za polno široko občinstvo nobene cene ne pomena, saj jim namika bistvo-namen popevke: mistifikacija, iluzija. Vsa vpeljava slanja (ta najinjši sakralni) slovenske nacionalne ideje) in sploh besed, ki so iz morali in idejnih razlogov v slovenski literaturi prepovedane in v svojo navzočnostjo de-tonirajo sve Vrednot, blatu povzročajo pesem kot Vrednot, kot je pri naravi: za popevko brez mitomanske spremljave (a bistvo pristne popevke je ravno navzočnost banaliziranih Vrednot), pesniku nič ne pomaga: popevka nima več socialne funkcije, tako kot je ni imel več sadreni stol Marka Pogacnika, enega začetnikov slovenskega reizma in popartizma, stol, ki ga je hotel prodati na krajanskem živilskem trgu kot ljudsko umetnost, a ga nobeden ni hotel kupiti, ker ni imel ne funkcije sedenja na Vrednot, temveč le tisto – estetsko – funkcijo, ki je ljudje ne marajo: logon (vrednotenost) – kulturniške – in sodobne (racionalizatske) funkcije. (2) Jesihove v počasnem shabnamnem, prikrjenem, a nepoučajočem, bistem in bridkem, ljubečem in prijamem ritmu sestavljene pesmi so takšne, da je v njih dehumanizacija že čisto domača, vnormalna, družinska, naš mali dom (medtem ko pri Salamu po svoje še zanosa). Kot parodija je v sorodu tudi s poezijo Ivane Roba, vendar je med njima bistvena razlika: Robova je napisana z namenom zabava ti, a hkrati vrednotiti: kritizirati slabo, pa tudi dobro, tisto, ki ridedo – Vrednote, bile je namenjena široki publiki, zato je bila tridimenzionalna (pesem, ki hvali Visoko, Pravo, Moralno, Lici Clorkeja), medtem ko je Jesihova namenjena sladokuscem, zato je avantgardna (pesem kot banaliteta, ki vse vsebi, no nivilizira na vsakdanje, čisto forme na ohranjanje neobremenjeno). Rob: forma (označujoče) enostavna, namen (vsebinska označbo) vzvišen. Jesih: forma kultivirana (parodija enostavnosti), namen zaničujoča, (Zanimiva bi bila tudi primerjava med Jesihom in Menartom, ki je bližji Robu, čeprav ne tako preprosto.) Jesih se z vsem igra označoma vse se igra z njim ali še točnejše: v vsem in skupaj) z vsem igrajočim se igra. Namen in vsebina kultura, ki je izgovor označbo. To je ludizem. In reizem. Čisto slabopisje je odpravljeno. Oboje reizem in ludizem se pri Jesihu najbolj nazorno kaže na poudroju jezika: posmah sakralnem-puritan-skemu jeziku kot Temelju Vrednot (Enakosti, Čistosti, Reda, Lepote, Nujnosti, Zvestoja, Doma, Našosti itn.) je povezan z nastajanjem kvazijezičnega, sekundarnega jezika te poezije, ki ne sme biti več nacionalno-vrtni jezik (srce Naroda, njegovo idejno jedro), temveč le eden od meta-jezikov specializiranih, katerega namen pa je specifičen: jezik igre, ki nastopa kot jezik ločevanja – defunkcionaliziranja – pogovorne jezika: problematiziranja in spodbujanja jezika: problematiziranja in spodbujanja idejskih temeljev vseh teh jezikov, ki se zdijo da sodaja v imenu Svobode: razvezevajočotencitnega sveta, vdora Spontnosti in Fantazije.

TARAS KERMAUNE
(Konec prihodnjic)

STEKLENA KROGLA

Steklena krogla je že
krogle žužkov — pesniška
zbirka — došla je
leta 1956 izdal zbirko.
Padajo rožni listi, de-
set let pozneje pa dru-
go z naslovom Moja
pokrajina. »Steklena
krogla,« pravi v spre-
mi besedi pesnik Žve-
šmit, »nam predstavl-
ja formirane pesnika,
ki mu tradicija ni škodovala, nasprotno,
pomagala mu je z ra-
zumljivo besedo in pesniško podobno stopiti
v današnji svet.«
Če danes je pesnik nam z na-
vdušenjem in hkrati z obžalovanjem govori
o atomski eri, o deziluziji, ki jo prinaša
človekov pristaneč na Mesecu, in o vstopu
biživiljskemu konceptu, ki ne temelji sa-
mo na tehniki, marveč tudi na nenehnem
človekovem hrepenju po lepoti, ljubezni
in drugih vrednotah, ki vsaj za zdaj še
ne morejo biti predmet modnih spekulacij.
Čeprav sega pesnik na različna področja,
predstavlja pricužlo zbirka sklenjeno ce-
looto, ki jo metaforično ponazarja še
vizijska krogla z njenimi vsebsegajočimi ge-
ometrijskimi zmadnostmi. Tudi človek je
krogla, pa vendar: velika, neznanos velika
krogla, ki nasprotno združuje mirljade maj-
nih kroglic na večni vozi nemirnih, večno
in blazno se vrtetiš kroglic, ki blesijo v
strahu, kdaj se bo velika, stara in ničved-
na krogla razležela. To je glava obupa, stru-
hi in nemirja: »Ne sekajte glave, ne polnite
larkov z dojenčki, ne kujte bombe! Pri-
zemne mi odmev strahovite višje: »Vse je raz-
majano. Medla ljud tipa pozabljenega knji-
ge... Nekdaj je bil raz poln čebel, s-
nce se je razjadalo, zdaj pa v vazi ceste
bajonet...« Vse čas je navzoča ta brezum-
na krogla, na vseh koncih načeta in razje-
dana, še zmeraj si bolezen — neozdravljivi
rak, ki to veličko kroglo objema s svojimi
leptimi, vrtetiš — in prav tako
smrtoslon: »Vse je — od njih strojev, po-
jadata roko. Pa vendar se od nekod, od s-
tri, majhne in krinke krogle srca, »pčotika
šepetaje, zatem pa vedno glasneje, oglaš-
še drugi glas, ki se hoče postaviti po robu
dnevu, ki ne bo več zmogel vesela niti za
zaglaseljeval, dnevu, ko bi iz prebitih čelad
napjala smrt: »Omolknite trobente zadnje-
ga dne! Jutri bo še dan, ker mora biti: Za
naše dobro želje in za pomilovanje, za s-
nce, ki mora še dolgo hoditi čez slemena
naših streh... In bova. Tako lepo je biti!«
Žužkov Stokleno kroglo, ki bo, ne toliko
z jasnostjo svojega sporodila, kot z
leptimi — nemirnostjo, lahko spregovorila
sleherneum bratcu, izdala zalozba Ma-
dinska knjiga. Črna knjige, ki jo je opre-
mi in tehnično uredil Borut Kovše, 23
din. I. J.

Avtorjevo delo, iz tiskarne je prišlo minuli teden, je pravzaprav doktorska disertacija, je poglobljena razprava o narodu sploh in reševanju nacionalnega vprašanja posebej. Prvi del 270 strani obsegajoče knjige, ki jo je prevedla Vida Kastir, opremlj. Matjaž Vidica izda, pa pridruži za polbo Slovenijo v zbirki Moderna družba, kritično obravnava pojmovanje naroda pri raznih marksističnih in idealističnih teoretičih. Drugi del zadeva zgodovinski razvoj afriškega nacionalizma, v tretjem delu nas Veljovine seznanja z zgodovino razvoja vzhodne Afrike in analiza prve pojave odpru vzhodnoafriških ljudstev proti kolonializmu zasuznjevanju Cetrli del lahko imamo za nov zapis o zgodovini nacionalnega gibanja sploh in narodnosvobodilnih gibanj posebej. T. gibanje v Afriki razvijajo v bistvo drugih družbenoekonomskih razmer, kar kot v Evropi. Zategadelj bi jim bilo napa postaviti enaka merila, kot jih imamo mi. Veljovina je s svojim delom spopoinl vzrel v naši sedanjí marksistični publicistiki o narodnem vprašanju nasploh, traven pa pokazal visoko stopnjo samostojnega vedenja kar originalnega razmišljanja. V uvodu pravi, da je dobil, ko je bil svetnik pri našem neosamostianstvu, v Karu, jasno nalogo: bolje spoznati pomembne voditelje narodnosvobodilnih gibanj v afriški deželah, razmere, iz katerih izhajajo, sredstva njihovega boja in cilje, za katere si prizadevajo.

S podnaslovom »Velika duša Indijca« je mari-borska založba Obzorja te dni izdala (delo je prevedel Bogomir Fatur, opremil Uroš Varga) dobro napisano biografijo. Knjiga ima 314 strani, stane pa 50 din. Skoraj odveč o bilo orisavati življenjsko delo enega izmed

na najvećih Indijce, saj je o njim napisanih mnogo knjig. Tokrat gre za nekoliko romantizirano pripoved, ki pa je mnogo povezana z velikimi dejanji osrednje Indije: Pandit Nehru je leta 1948 o Gandhiju zapisal: »Njegova čista pobožnost mu je naravnost, da je vedno javno priznaval svoje zmoge, da svoje umisljalne zmoge, kot je bil imenoval nekateri svojih redkih pomot. Ta čista pobožnost mu je tudi omogočila, da se je izogibal vsi in nesrečni povsod, kjer ju je srečal, ne da bi mu bilo mar osebnih posledic, ki jih je lahko imenoval tako njegovo ravnanje. Poštenost, skromnost, bednost in ponižanost, trpčine, nih in razaljenost je bila strast njegovega življenja. Kajti, ko je postal večer — zler pustošila meenakost in nasilje — je bil krivica, ko laž. Tako je postal že večer tistih, s katerimi sta grdo ravnal družba ali politika.«

V R

revolucionarja in politika MIHE MARINKA

Knjiga ni le popis enega izmed mnogih knapovskih življenj, ki so se začela nekaj pred prvo vojno, marveč so ti tako preprosto, neposredno in človeško napisani spomini predvsem živo pričevanje o vseh revirskih knapih, o njihovem življenjarjenju, o njihovih upih in njihovih bojih za drugačen, pravičnejši in boljši svet. To je posebna in prav dragocena vrednota avtorjevega pričevanja o sebi, čustveno najlepše strani v knjigi pa so tiste, ki jih je Miha Marinko posvetil spominom na svojo mater.

Knjigo lahko naročite v vseh knjigarnah, pri akvizitorjih, zastopnikih na šolah ali neposredno s priloženo naročilnico na naslov: Mladinska knjiga, Direktna prodaja, 61000 Ljubljana, Titova 3—III.

Podpisani(a) —

Podpisani(a) —

natančen naslov

zaposlen(a) pri

nepreklicno naročam knjigo Mihe Marinka

MOJI SPOMINI

Knjigo, ki stane 69. din, bom plačal(a) takoj po prejemu računa, in položnice na tekoči račun založbe Mladinska knjiga, Ljubljana, 501-130/1.

Datum: _____ Podpis: _____

8083

8083

Miha Marinko

Gestapo

Iz knjige „Moji spomini“, ki jo je založila Mladinska knjiga

(NADALJEVANJE IN KONEC)

Röck je že pri naslednjem zaslišanju začel svoje izjave preključevati. Pri vsem tem je še nekaj zanimivega. Ves čas sem se delal, kot da nemško ne razumem niti besede. Zato sem začel v te- žave, ker so imeli tolmača, ki je bil ali res slab ali pa je namenoma drugače prevajal vprašanja, kakor mi jih je zasliševalec v nemščini postavil. Zato sem bil silno živčen in napet in sem moral paziti, da sem odgovoril na prevajalčevo vprašanje, ne pa na tisto, ki mi ga je zastavil zasliševalec.

Ehrenwort – le zvijača

Zasliševanje v Mariboru je trajalo ves teden, vsak dan po nekaj ur in bilo je ne- kaj posebnega. Prav nič ni bilo podobno tistemu, ki sem ga prestal v Ljubljani, kjer so gestapovci in ovroci tekmovali v mu- čenju. Tudi ni bilo podobno tistemu pred leti v Zagrebu. Niti ni spominjalo na mno- ga zadržanja zasliševanja, ko je ob kriča- nju padla tuda kakšna ali udarec s pendrekom. Zasliševalec se je delal ugaja- nega, visoko izobraženega, nacionalisti- čnega. Predstavil se mi je kot neposredni od- poslanec »Reichsführerja« in me obvestil, da je prišel naravnost iz Berlina, da bi me rešil iz krempljev Italijanov, ki ne majo prav ravnanja s političnimi ljudmi v okupa- rni deželi in jih pridobiti za sodelovanje. De- lal mi je dolge politične pridige, dajal raz- lične ponudbe in predloge, v katerih je pa sam padel v protislovja. Pozabljaj je, kaj mi je govoril prejšnje dni. Mnogo je igral z obljubami, ki jih je »spodkrepljal« s svojo »Ehrenwort« (častno besedo) — frazo, ki jo je pogosto uporabljal. Cele ure so potekale v njegovih monologih in bolj ali manj ne- večnih prevodih tolmača. Mnogo mi je go- voril o nemiselnosti našega odpora, ki mora peljati samo v iztrebljenje našega slovenskega naroda, in o nespornih skorj- njah zmagi Hitlerjevemu Nemčiji. Jaz naj bi bil skoristen slovenskemu narodu tako, da bi napisal kako »pametno« besedo za njihov »slovenski časopis«. Slepiti me je skušal z nacistično socialno demagogijo. Odobral je boj delavskega razreda v stari monarhi- stični Jugoslaviji, ki naj bi bil takrat upra- vičen, sedaj pa da je nemiseln, ker nacio- nalsocializem rešuje delavske probleme. Če sprejemam ponudbo in sodelujem z Nem- ci, mi je s »častno besedo« zagotavljal ugod- no eksistenco. Toda kot pogoj za to po- mudbo je hotel dokazati o moji iskrenosti. Kot minimum za tak dokaz je zahteval vsi- to, da povem, kaj sem v Mariboru počel preteklega avgusta.

Le sumničenja

Tako so bili počasi vedno bolj prepriča- ni, da morda res ne razumem nemško, za- to pri medsebojnih pogovorih niso več pa- zili. V enem od takih pogovorov so se po- govarjali o tem, da sem skušal Blaža Röcka pregovoriti. Tako sem zvedel, da je Blaž Röck svoje prvotne izpovedi res preključil. Mislim, da so Blaža Röcka in Maribor ustrelili že takrat, ko sem bil še v Maribo- ru. Nemci so svoje žrtve streljali kar na- jeniškim dvorišču, da so to lahko slišali drugi jetniki.

Poslovilno pismo

V teh mučnih februarjskih tednih, ko sem s svojim vedenjem razmišljal strogo discipline — dajal sem si poguma s tem, da sem glasno pel revolucionarne pesmi, se ohoč ponahal do policajev — so tudi jetniki v drugih celicah zvedeli za to, kaj me čaka. Potem mi je jetnik, ki je razmišljal hrano, skrivaj stisnil v roko sporočilo, da je v za- porih tudi Vida Tomšičeva. Od nekoga sem dobil tudi kosček svinčnika. Skušal sem zvedeti, če je res tisti Mica v Mariboru. Ugibal sem, da bi mogli tu biti tudi drugi — Tone in Pepca, pa mi tega ni mogel nih- če potrditi. Kasneje se je izkazalo, da je bila v Mariboru samo Vida. Poslal sem ji listek — poslovilno pismo za Mico. Prepri- čan, da je res noseča, sem ji med drugim pisal, naj otroka vzgoji očetu v ponos, če bosta preživela te hude in odločilne čase naše revolucije. Kasneje sem zvedel, da je li- stek prišel do Vide, baje tudi do Pepce, potem pa se je izgubil in Mica ga ni nikoli dobila. Medtem ji je uspelo priti v bolni- šnico.

Ob tem so ji vosovci omogočili beg. Po- dobno pismo z istim namenom sem dal tudi Milani Kožuh, ki je bil zaprt v sosednji celici. Zanj sem vedel že od prej, da je bil skorejec. Z jetniško abecedo trkašja po zi- du celice sem zvedel od njega, da ga obli- skuje oče iz Skofje vasi pri Celju. Zdi se mi, da je bil tisti čas župan in da smo prve dni od njega dobili formulacije za prepust- nice. S tako prepustnico sem tudi jaz avgu- sta hodil po Stajerskem. Kljub temu pa se nisem popolnoma zanesel na fanta, zato mu nisem povedal nič takega, kar bi meni ali organizaciji moglo škodovati, če bi za to zvedeli gestapovci. Povedal pa sem mu svo- jo zgodbo in ga prosil, naj skuša moje po- slovilno pismo Mici z očetovo pomočjo spravi naprej.

Med čakanjem na usmrtilitev

Sesti dan, ko so bili zman zadnji po- kusni tega zasliševalca, Reichsführerjevega

**VSAM DAN SI UTRGAJTE
VSAM BORIH 15 MINUT IN
JIH POSVETITE BRANJU. TA-
KO BOSTE V ENEM LETU
PREBRALI VSE KNJIGE PRE-
ŠERNOVE DRUŽBE IN ŠE
KATERO POVRH**

enako vedaš kot v januarju. Prečel si ne streljanje talcev ne divljanje jedarjev. Vendar se me to pot ni nihče dotaknil. Ko so nekdo delili hrano (bila je le redka krompirjeva čorba), sem opazil, da je neki eseevec potegnil drugega na stran in mu nekaj šepnil. Razumel sem, da je šlo same. Ker je drugi prej nekaj rentabil nad menoj, potem pa me je pustil pri miru. Razlagal sem si, da me imajo za posebno sverno in da to ne pomeni nič dobrega. Nisem si več mislil, da bi me vrnil v Ljubljano Italija- nom; Pa vendar se je čez nekaj dni to spo- dilo.

Le sumničenja

Na poti iz Begunj sem opazil, da se pe- ljemo v večji avtomobilski koloni. V šent- vidu, na mejni stražnici, sem videl, da vračajo Toneta, Vido Tomšič in Pepco Kar- deš. Ob izročanju sem mislil, da je Itali- jan radovedno vprašal Nemca, če sem kaj govoril. Ko je to slišal, se je Italijanovo vedenje do mene na mah spremenilo, po- stal je vljuden in mi ponudil cigareto. Raz- umel sem, da je to zaradi rivalitete med It- alijansko in nemško policijo. Italijanovo ob- našanje je bilo izraz zadovoljstva, ker tudi domišljavi Nemci niso mogli in mene izve- ſti ničesar. Razumel sem, da je bila izjava, ki sem jo podpisal v Mariboru, izročena italijanski policiji ob vrnitvi.

Kasneje je postalo jasno, da so Italijani privolili samo v to, da nas Nemcem po- dijo. Vprašanje pa je, če bi pri tem tudi ostalo, ko bi jaz priznal, da sem bil prete- klega avgusta v Mariboru, kar so zasliševal- ci z gotovostjo trdili. Pisal sem že, da je bil to prvi pogoj, katerega uresničitev je za- sliševalec zahteval za izpolnitev svoje obju- be. S tem priznanjem naj bi dobil »svobodo« v Nemčiji, drugače pa, mi je zasliševal- lec grozil, me bodo Italijani gotovo strelja- li. A ta grožnja je pa bila za mene manjša- zlo. Nisem si delal utvar, da bi me Italija- ni ne streljali, računam sem pa, da bom imel pri Italijanih vsaj formalen sodni proces, ob njem pa vendarle še kake možnosti za rešitev, ker sem računel na moč našega vi- banja v Ljubljani in Ljubljanski pokrajini.

Kar se mene in tega procesa tiče, bi rad omenil, da obremenilnega gradiva proti me- ni ni imela policija skoraj nič, če izvzamem predelan potni list Ivana Smagurja in od- lično izdelano italijansko legitimacijo na isto ime. Brezimenilo me je pred policijo le to, da kljub zverinskemu mučenju nisem priznal svoje jasno dokazane identitete. Na procesu pred vojaškim sodiščem so navaja- li kot sumljive in obremenilne okoliščine, da so me zatekli na Micinem stanovanju, kjer so našli mnogo skritih stvari. Navaja- li so tudi moj zagovor, da so me v sobici našli po naključju in da sem se kot begu- nec s Stajerske pečal s tihotapljenjem sa- rina. Brezimenilo me je tudi sumničenje, da sem bil zelo zaupen kurir za Vrhovni štab. To je bilo menda vse.

Prav zadnje pa mi je dalo misliti, od kod Nemcem ta sum. Stajerske kurirke, ki so poleg Grete tudi izdajale, so lahko le iz- povedale, da so me sprejemale in vodile z ene javke na drugo, niso pa vedele, s kakš- nim položajem in kakšno nalogo sem bil prejšnjega avgusta v Mariboru, kjer je bi- lo po aretaciji Slavka Slandra, Slave Klav- ra, Lea Novaka zelo panično čarajče. Z Mi- lošem Zidankom in nekaterimi drugimi smo se dobivali skrajno previdno in upste- vali pravila konspiracije tudi v stičih s ku- rirkami, ki niso vedele za mojo aretacijo v Karlovcu. Mislim, da je gestapo sklepal, da sem Leti Smagur, ki so ga ušeli v Karlov- cu aretirali, ko sva se z Luko vračala iz Vrhovnega štaba v Stolicah. Najbrž je od- tod gestapo sklepal, da sem bil kurir za Vrhovni štab.

Odločilna je trdnost volje

Zanimivo se mi zde naslednje podrobnosti, ki se jih spominjam iz svojega sreča- nja z gestapom. Očitna napaka zasliševalca po prvem za- slišanju je bila, ker je računel, da me bo Blaž Röck — Biba le nagovoril k izdajanju. Zato ga je vtaknil k meni v samico, čeprav sem ga prej ob soočenju vprical zasliševalca ostro zavrniti.

Zanimivo je tudi, da me pri zaslišanju niso soočili s kurirkami, ki so me vamo ogledovale skozi linco na vratih, pred kate- ro so me obračali ena na eno v profilu. Očitno so me kazali izdajalcem, ki jih je gestapo uporabljal za svoje agente in jih je bilo treba varovati pred menoj.

Kasneje sem razmišljal, zakaj je gestapo uporabljal v mojem primeru samo psihične metode, da bi me slomil. Mislim, da so spoznali, da s fizičnim mučenjem ne bodo prišli do želenih rezultatov, ker me v Ljub- ljani gestapo in OVRA skupaj s vsemi mu- čilnimi sredstvi nista pripravila do tega, da bi kljub očitnemu dokazu (prejeli odtisi) priznal, da sem Miha Marinko.

Včasih sem razmišljal o tem, da se ge- stapu pripisuje preveč spočetnosti in lenosti. Pomembno ni zverinsko fizično mučenje, ni tu spretno zasliševanje, ki s spletenim na- vzkrižnim zasliševanjem skuša slomiti in zneisti obtoženo. Odločilna je trdnost vo- lje ne izdati, česar sovražnik ne ve, niti priznati, kar so drugi slabiči izdali. Moraš se zavesti svojega boja za zastavljene cilje, za katere si pripravljen dati tudi svoje živ- ljenje. In ta boj s sovražnikom ni nič manj važen, ko si že v njegovih klesadah, od one- ga, ko se v odkritem boju bješ s sovražni- kom z orožjem v roki. Morda je na svoi način še težje. Tam so prostovoljci s bomba- mi napadali bunkerje in mitraljezna gnezda bili so junaki in bodrila jih je moralna pod-pora soborov. V zaporu pa je človek osen- ljen, sam s svojo notranjo močjo, smoten upreti se z zavestjo, da s tem ščiti tujca; delujočo organizacijo in brani svojo čast. S tem pa demoralizira tiste v sovražnikovi vrstah, ki jim je še ostalo nekaj člove-škega dostojanstva.

Poznam posameznike, ki so se v bitka- runaško bojevali, so pa klonili, ko so pri- šli v roke sovražniku. Strle so jih muke ali pa so nasledili obljubam. Gestapo je imel večje uspehe zaradi svo- jih prefinjenih metod s katerimi je vrsto svoje agente v naše vrste. Posebnih uspe- hov pa med našimi zavednimi ljudmi z mu- čenjem, obljubovanjem, gostobesednim pre- pčevanjem in dokazovanjem ni imel.

CANKARJEVA ZALOŽBA

**EDINSTVENA KNJIGA
NA NAŠEM KNJIŽNEM
TRGU NEPOGREŠLJIVA
V VSAKEM
GOSPODINJSTVU**

**PRVI BARVNI LEKSIKON HIŠNIH
DEL IN POPRAVIL PRI NAS:**

naredi sam

Vsa dela v hiši in okoli hiše boste lahko opravili sami — postali boste sam svoj mojster v hiši.

**400 strani
430 nazornih barvnih
ilustracij
več sto preizkušenih
nasvetov**

**KNJIGA ZA VSAKOGAR, ZA VSAKO HIŠO!
KNJIGA BO IZŠLA OKTOBRA LETOS!**

Naročite knjigo čimprej v sub- skripciji za ceno 120,00 din. Po izidu bo dražja.

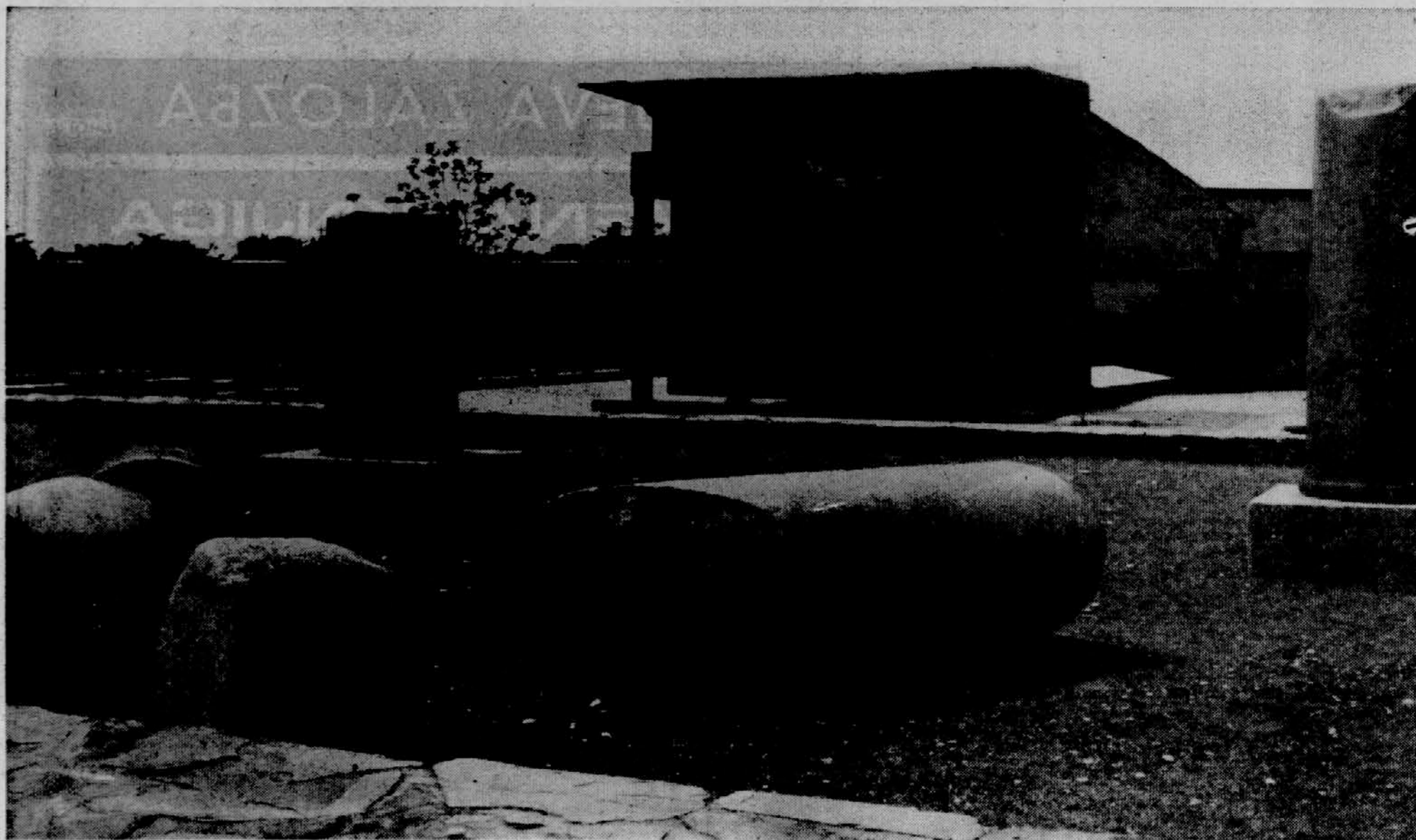
NAROČILNICA-DELO

Podpisani (a): _____
 Rojen(a): _____
 Poklic: _____
 Zaposlen(a): _____
 Stanujoč(a): _____
 Reg. št. os. isk.: _____ izdane od _____
 Nepreključno naročam knjigo: Voss-Reese: NAREDI SAM v subskripciji za ceno 120,00 din in se obvezujem, da bom znesek poravnal(a) — takoj v celoti, — v 4 obrokih po 30,00 din (nepotrebno prečrtajte)
 Naročeno pošlji: na dom — v službo
 Datum: _____ Podpis: _____

CANKARJEVA ZALOŽBA

61000 Ljubljana, p. p. 201/IV.

CANKARJEVA ZALOŽBA

OBNOVljen IZIDIN TEMPELJ V SZOMBATHELYJU
Odkrili so ga sredi petdesetih let

Pogovor z Nobelovim nagrajencem

Človeštva ne ogrožajo samo atomi

Prof. dr. Alfred Kastler o sodobnih problemih sveta in znanosti

Morda se je izplačalo potovati v Dubrovnik samo zaradi srečanja z Alfredom Kastlerjem, Nobelovim nagrajencem za fiziko, ki je leta 1966 prejel to najvišje znanstveno priznanje na svetu. Nagrado je dobil za odkritje novega in revolucionarnega načina preučevanja strukture energetskih nivojev.

Za laike je ta zadeva zelo zapletena. Gre za interakcijo svetlobe in elektrona. S spopad svetlobe, obogatena z živostrebnim parom, so povzročili vznemirjeno stanje elektronov v atomih, kar strokovnjakom omogoča, da beležijo globoke spremembe v gibanju atomov vzdolž magnetne osi. Praktični rezultat tega odkritja je bila konstrukcija majhnega in praktičnega magnetometra in atomske ure, ki delujeta po načelu optičnega žarjenja. Odtod pa do laserja, najsoodnejšega izmed vseh znanih laboratorijskih aparatov, pot ni bila več dolga. Prehodili pa so jo drugi.

Vendar pa ni njegovo ime v Franciji postalo znano in slavno šele ob prejetju Nobelove nagrade. Kajti profesor Kastler je bil tisti pogumni profesor, na katerega stanovalje so osvojili leta 1961. Leta 1961 je profesor Kastler bil tisti, ki je že prej neštokrat zahteval, naj prenehajo s tekmo v oboroževanju in, naposled, bil je eden izmed podpisnikov manifesta naprednih francoskih intelektualcev proti vietnamski vojni.

In zdaj sediva s tem sinjeokim sedemdesetletnikom ozkega, skoraj asketskega, a vendar tako prijaznega obraza na terasi hotela Park v Dubrovniku, kamor je prišel za nekaj dni kot udeleženec seminarja »Univerza danes, Sicer pa je to pot že petič prišel v Jugoslavijo na drugo mednarodno poletno šolo AMPERE, ki jo v Baskem polju pri Splitu prireja fakulteta za naravoslovje in tehnologijo ljubljanske univerze in inštitut »Jožef Stefana« v Ljubljani.

Najprej bi želel povedati, da bo jasno prav vsem, da nisem jaz tisti, ki je bil izumljen laser, je začel najin pogovor prof. Kastler. »Aja, in moja ekipa smo vedno delali na stvarih, ki z vojaškimi zahtevami nimajo nobene zveze. Edina zveza med našim odkritjem in samim laserjem je magnetomer, ki lahko beleži vse anomalije zemeljskega tečaja, pa še to je prej fenomen detekcije kot pa del kakšnega orožja. Mi smo energično proti temu, da bi jedrsko energijo uporabljali za proizvodnjo orožja.«

Angažiran znanstvenik

»Vi ste v bistvu zelo angažiran znanstvenik, niste eden izmed tistih, ki bi se razočarali in zagrenjeni zatekali v tišino svoje ga laboratorija. Kako se je torej, po vašem, treba boriti proti vojni nevarnosti na svetu?«

»Predvsem si je treba prizadevati, da bi uresničili sporazum o postopni razorožitvi ob resničnem občutku, da bo s tem narasla tudi stopnja varnosti slehernega človeka. To je izvedljivo. Na drugi strani pa je nepošteno boriti se proti atomski oborožitvi tako, kot to počnejo nekateri, in to je enostransko. Ni točno, da samo radioaktivne padavine ogrožajo človeštvo. V avtomobilskih nesrečah vsak teden umre v Franciji sto ljudi. Zaradi atomskih padavin na

levo v najslabšem primeru umre eden ali dva Francoza. Nevarnost tisti na drugem koncu. Slehera vojna, pa tudi lokalna, se lahko spremeni v atomsko vojno, to pa je treba preprečiti za vsako ceno. Če bi eksplodirale danes vse jedrske bombe v ameriških, sovjetskih, britanskih, kitajskih in francoskih skladiščih, bi bilo vse življenje na civiliziranem območju našega planeta uničeno. Pa tudi na drugih območjih bi ostalo kaj malo...«

»In kako odstraniti to nevarnost?«
»Z odstranitvijo njenih vzrokov. Iz Evrope bi se morale ameriške čete umakniti, v nekakšnem prehodnem obdobju pa bi morda njihovo mesto lahko zavezele sile neangažiranih dežel. Ne vem, Vem samo to, da niti uničenje obstoječega jedrskega potenciala ne bi bila idealna rešitev. Kajti tega niti ne moremo učinkovito kontrolirati, niti s tem komurkoli ne jemljemo možnosti, da bi jutri znova ne začel s proizvodnjo. Kajti resnična nevarnost ni samo v materialnem obstoju zalog atomskega orožja, temveč tudi v politiki vlad.«

»Kakšna bi morala biti torej po vašem ta politika?«
»Najnavadnejša računica kaže, da bi bila materialna sredstva v višini polovice vseh vojaških proračunov razvitih dežel zadostna, da bi zagotovila dinamičen razvoj vseh ekonomsko in kulturno zastalnih dežel na svetu. Problem ni neresljiv. Sicer pa naša vlada dela dobro, ko oblikuje svojo politiko miru skupaj z drugimi nevrščenimi deželami. Takšna politika bo nekega dne pomagala svetu najti izhod iz krize, kot je to, na primer, vietnamska kriza.«

Prehodna kriza znanosti

»Toda vrniva se k namenu vašega ponovnega obiska pri nas. Dejali ste mi že, da ste pravzaprav že petič v Jugoslaviji. Kdaj ste bili prvič v Ljubljani?«

»V Ljubljani sem bil prvič leta 1966, leta, ki sem v vaše mesto v zvezi s kolokvijem našega združenja AMPERE. Kot veste, ima naša skupina AMPERE v glavnem dva namena. Prvi je izmenjava informacij med znanstveniki, drugi pa vzgoja mladih znanstvenikov.«

»V vaši biografiji beremo, da ste profesor na L'Ecole normale supérieure v Parizu in direktor laboratorija za fiziko na isti šoli?«
»Dve leti že nisem več profesor, delam pa še vedno v laboratoriju za fiziko L'Ecole normale supérieure, hkrati pa sem direktor centra za znanstvene raziskave.«

»Danes zelo veliko govorimo o vlogi znanosti, o njenih problemih, govorimo pa tudi o krizi v znanosti. Kaj menite o tem problemu?«

»Vse dežele prihajajo v neko tovrstno kri-

zo, celo Amerika, ki je paradiz znanosti. Menim, da so povsod po svetu malce pretiravali, ko so menili, da bo znanost lahko rešila vse. Izkazalo se je namreč, da znanost lahko reši samo nekaj problemov. Vendar pa sem prepričan, da je trenutna kriza znanosti prehodna in da bo znanost odigrala svojo vlogo.«

»Kaj menite o razmerjih med znanostjo in ekonomijo?«
»Razprava o razmerjih med znanostjo in ekonomijo me zelo zanima. Mislim, da se morata znanost in gospodarstvo tesno povezati, te vezi morajo biti intimne, saj je končno naloga univerze, da daje kadre gospodarstvu. Vendar menim, da je treba na univerzah gojiti predvsem fundamentalne raziskave, ki vendar dajejo možnost, da jih kasneje spremenijo v aplikativne raziskave. Res je, da je razlika med fundamentalnimi in aplikativnimi raziskavami velika, vendar pa so metode in cilji obojih isti.«

Planirati tudi na univerzi

»Če sem torej za tesno povezavo med gospodarstvom in univerzo, potem menim, da ni potrebno planirati samo gospodarstva, temveč je planiranje potrebno tudi na univerzi. Vendar pa je pri tem nevarnost. Poglavita naloga univerze je dati mladim ljudem splošno izobrazbo, pri tem pa morajo napredovati tudi fundamentalne raziskave na njej. Menim, da brez doberh fundamentalnih raziskav sploh ne more biti dobrih raziskav.«

»Vendar pa so razlike med fundamentalnimi in aplikativnimi raziskavami?«

»Res je, da imajo fundamentalne raziskave precej drugačne značilnosti od drugih človeških aktivnosti. V ekonomiji so vse raziskave proporcionalne delovnim in finančnim naporom, pri fundamentalnih raziskavah pa teh proporcij ni. Zanimivo je, da so pri fundamentalnih raziskavah naprednejši rezultati nepredvidljivi, medtem ko je pri aplikativnih raziskavah skoraj nasprotno.«

»Kljub temu pa je slišati precej ugovorov proti fundamentalnim raziskavam, češ da so drage, nekateri celo trdijo, da so neravnost luksusa?«

»Faktor šanse igra najpomembnejšo vlogo v fundamentalnih raziskavah. Res je, da terjajo fundamentalne raziskave veliko, tje ganja in da so tovrstne raziskave razpajanje denarja, to je res, vendar samo pri bližnj. Fundamentalne raziskave morajo biti, po mojem, luksuz, ker pri njih ne moremo uporabljati faktorja rentabilnosti.«

»Velikim odkritjem v znanosti je pogosto botrovala naključje. Kaj menite o tem?«

»Res je, da je marsikateremu velikemu odkritju v znanosti, pa naj bo to odkritje cepitve urana ali pa odkritje penicilina, botrovalo naključje. Vendar pa tudi pri teh odkritjih ni bila prisotna želja po aplikaciji, motiv zanje so bile fundamentalne raziskave, oziroma preprostele rešeno, želja po spoznanju neznanega. Tako se mi zdi, da tudi do odkritja raka ne bo prišlo nekeje specializiranem področju, temveč v splošni biologiji. Kajti prepričan sem, da ne moremo uspešno raziskovati raka, če natančno ne vemo, kaj vse se dogaja kompleksno na živalskem ali človekovem področju.«

»Prej ste dejali, da morajo biti po vašem fundamentalne raziskave luksuz. Ali bi

morda povedali kaj natančnejšega o tem luksusu?«

»Čeprav govorimo, da so fundamentalne raziskave luksuz, so vendar na daljše obdobje bogato poplačane. Država, ki hoče pripadati razvitim državam, mora razvijati na svojih univerzah fundamentalne raziskave. Zato sem srečen, da lahko ugotovim, da imate v Ljubljani zelo lepo razvite fundamentalne raziskave na področju fizike, o katerih sem prepričan, da bodo v prihodnosti dokaj uporabljive in koristne, pa čeprav so zdaj še daleč od sleherne aplikativnosti.«

DUSAN ZELJEZNOV

ALFRED KASTLER

Prof. dr. Alfred Kastler je bil 1902 leta rojen v Franciji. Studiral je naravoslovne vede — matematiko in fiziko. Nekaj časa je bil predavatelj na francoskih srednjih šolah, po vojni pa je prišel na pariško univerzo, kjer je bil profesor fizike na L'Ecole normale supérieure.

Objavljal je več sto znanstvenih del, članke in študij. Dnes je eden izmed največjih učenjakov s področja atomske fizike, katerega odkritja so omogočila konstrukcijo vrste naprav za praktično uporabo v tehniki, fiziki, kozmonautiki itd.

Kastler je član francoske akademije znanosti ter več akademij in znanstvenih društev v Evropi in Ameriki.

Leta 1966 mu je švedska akademija znanosti podelila Nobelovo nagrado za odkritje in razvoj optičnih metod preučevanja Hertzojih resonanc v atomih.

Szombathely

Mesto, ki premaguje usodo

Zanimivi prepleti ljubiteljske in poklicne umetnosti

Ce živiš v kraju s 75.000 prebivalci, potisnjenem ob rob nacionalnega prostora, več kot dvesto kilometrov oddaljenem od milijonskega državnega in kulturnega središča, v mestu brez univerze, narodnega gledališča — ti je usojeno, da živiš v provinci. Kako premagati to usodo anonimnosti, da se ne potopiš vanjo ali da ne izgubiš moči ob brezuspešnih, krčevitih prizadevanjih? Vse tako kaže, da so v Szombathelyju, nedaleč od avstrijsko-madžarske meje, našli svojo pravo pot.

Očitno si je treba najprej dopovedati, da nisi od včeraj ali predvčerajšnjim, da imaš tisočletja staro tradicijo, pa čeprav se je tudi ta začela z usodo province, položajem kolonije velikega cesarstva. Po nos nad tradicijo daje iznajdljivost, da ji dodajš na novo iz lastnega snovanja.

Tako je v Szombathelyju. Leta 34 je rimski cesar Klavdij obiskal svojo oddaljeno kolonijo nad Blatnim jezerom. Ljudsko izročilo ve povedati nekaj pa posreže z dokumentom o cesarjevi zadovoljni naklonjenosti. Kajti po njegovem obisku se je snovanje mesta postavljati z njegovim imenom kot Colonia Claudia Savaria. Z imenom Savaria se Szombathely vpisuje še danes v madžarsko gospodarsko in kulturno življenje.

Mesto se predstavi

Kot je že povedano, ima Szombathely približno 75.000 prebivalcev, osemnajst osemletnih, dve gimnaziji, osem srednjih tehniških šol, pedagoško akademijo, ki vzgaja tudi poklicne kulturne delavce in kateri letos dodajajo prvo fakultetno ustanovo, stolico za madžarsčino in ruščino. Z dokaj realnim upanjem pričakujejo v mestu še eno fakulteto, medicinsko, ker imajo veliko bolnišnico s številnimi strokovnjaki, ki vzgajajo staziste. Na gimnazijah dostudira več abiturientov, kolikor se jih lahko vpíše na univerzo, v Peču ali Budimpešti, pa se jih vendar vpíše veliko več, kot se jih vrne z diplomami v žepu domov.

Toda doslej se bodo, pravijo, mladi strokovnjaki vračali. Doma jih ne čaka več le služba, pač pa dobi sleherni svoje lastno, čeprav majhno stanovanje. Dobiti o nastopu službe stanovanje pa v državi, ki hiti graditi svoje gospodarstvo in standard obtem, ni majhna stvar. Szombathely potrebuje mlade strokovnjake za svoje gospodarstvo: za tovarno čevljev, največjo v državi, v kateri je zaposlenih 35.000 delavcev in se — seveda — imenuje Savaria, za veliko in ugledno tovarno dekorativnih tkanin, za železarno in za druge manjše tovarne in pa za visokošolski center, ki ga načrtuje. V Szombathelyju nimajo poklicnega gledališča, filharmonije, imajo pa svoj velik, sodoben oblikovan in največ funkcionalen kulturni dom, imajo svojo festivalsko prirediteljo, Savario.

O kulturnem življenju mesta sva kramljala z direktorjem festivala Jozsefom Galom Feruzem.

Brez razpisne velikopoteznosti

Kulturni dom, ki je pravzaprav uradno Dom športa in kulture, je pravo presenečenje. Iznajdljiva sodobna ureditev omogoča nenehne spremembe osrednje dvorane iz športnega v koncertno, plesno ali gledališko prizorišče. Oder je velik in njegova sodobna opremljenost omogoča najbolj zahtevne izvedbe. Dvorano, kakršno ima Szombathely, sem videla le v hitro napredujočih zahodnonemških mestih. Nekoliko manjša je od lepega oberhausenskega festivalskega auditorija v Stadthalle, je precej manjša od sarajevske Skenderije. Njen arhitekt Antal Karoly je dobil zanj najvišje madžarsko priznanje za arhitekto, nagrado YBI.

Razen kulturnega doma ima Szombathely v bližini okolici vrsto čudovitih restavriranih dvoranj v podedeljskih dvorcih, kjer živovali prirejajo koncertne nastope, in nekaj lepih poletnih prizorišč. Najbolj so pomembni na rekonstruiran Izidin tempelj, v katerem okoličana današnja betona skrbno uokvirja skromne preostanke antičnega marmornarja. Z Izidnim templjem se je pravzaprav vse tudi začelo.

Ko so sredi nedesetih let odkrili — vsaj za slovenske oziroma emonske pojme skromne — ostanke svetišča boginje plodnosti, so se jih najprej potrudili skrbno rekonstruirati. Še najbolj so ohranjeni temelji tistih dvoriščnih sobic, kjer so svečniki egiptovske boginje merno posredovali njeno milostno uslišanje dekletom in ženam, ki so jih prihajale prosit za rojstvenost. Obnovljen tempelj pa je postal veličastno ozadje poletnega gledališča. Leta 1962 so Szombathelyci začeli, a začeli niso bil kar tako. Antični hram naj bo gledališče, povezano z antičnim repertoarom, so dejali.

Tako je postalo podeželsko mesto brez poklicnega gledališča kulturni narodnik: zaprositi so najuglednejšega madžarskega prevajalca iz antičnih literatur, Gaborja Devesseri, naj zanje, za gledališče v Izidnem templju, za mladi festival Savaria, prevede Plutovega Amhitrua. Uspeh in odnove sta bila presenetljivo ugodna. V naslednjih letih so šlele nadaljevali uprizoriti: de Sofoklov Edip, Lisvstrata in druge Dravski predstavi so dodali operne od Gluckove Higenije in Tavridi do sedaj stalnega repertoarnega gosta. Mozartove »Čarobne nišanje in do letošnjega kuriozuma,

ki je postregel s svetovno priznanim opero »Thamos, kralj Egipta«. Glasbo za Götterjevo dramo je napisal Mozart menda v ranjem letu starosti; tej glasbi je Gabor Devesseri dodal nov libreto. Szombathely je dobil svoj festivalski vrh.

Kako nastane festivalska predstava

Praden povemo szombathelyjski recept, se moramo vrniti k splošnim značilnostim tamkajšnjega kulturnega življenja. S tem, da mesto nima gledališča, namreč se ni rečeno, da nima svojega gledališkega in opernega abonmaja.

»Premajhni smo, da bi zmogli imeti dobro dramo ali dobro opero. Poklicno gledališče — to ne bi bilo dobro ne za igralce, ne za repertoar, ne za publiko,« je brez zagrenjenosti povedal Jozsef Gal Ferusz. »Vsako leto organiziramo kontinuirano gostovanje poklicnih gledališč, razpisemo dva abonmaja, vsakega z desetim predstavami, in potem lahko v domači dvorani primerjamo npr. gledališko rast Budimpešte ali Peče.«

»Amaterskega gledališča nimamo. Televizija je pri nas močno zavrla ljubiteljsko kulturno delo. Obstale so le najmodnejše, najboljše skupine. Imamo nekaj res dobrih pevskih zborov, zbor madžarskega, polpoklicni simfonični orkester — glasbeniki so ljubitelji, vodijo jih poklicni dirigenti, uveljavljeno folklorno skupino Ungarsca, ki zbujala doma in na tujem pozornost s svojimi modernimi koreografijami.«

»Ko pa pripravljamo festivalski program, stopimo vsi skupaj. Simfoniki postanejo operni orkester, najboljši pevec iz vseh zborov se združijo v operni zbor, solisti, režiser, dirigent pa pridejo gostovat iz poklicnih gledališč. Tudi najboljši prihajajo. Tako smo pripravili Carobno nišanje in nič drugega letošnji premiero Thamosa.

Zanimiv preplet ljubiteljske in poklicne dejavnosti je to. Poznamo ga tudi v našem, npr. gledališkem amaterizmu in vemo, koliko kvaliteto spodbudo prinaša sodelovanje s poklicnimi umetniki. V Szombathelyju so v tem še bolj dosledni. In nikomur ne pride na misel, da bi dosežke zaradi tega štel za amaterske ali jih ocenjeval z ljubiteljskimi kriteriji...«

Savaria ali kaj potrebuje festival

Savaria, deset let stara prireditelja, je ob kulturnem domu in njegovi dejavnosti drugi stebel szombathelyjske kulture. Za dejavnost doma odstese mesto na leto poltretji milijon forintov (povprečna plača je 2500 forintov), za svoj festival pa dva milijona. Za naše festivalske pojme je Savarijn program nekoliko čudna enolončnica, sestavljena iz družabnih, sportskih, seminarjskih, filmskih, koncertnih in gledaliških prireditev. Traja pravzaprav vse leto, njen kulturni vrh pa je postavljena v poletne mesece.

In vendar je tudi tak program razumljiv, celo logičen. Če se namreč vprašamo, kaj potrebuje festival, dobis dva odgovora: program, ki ga uveljavlja, in publiko. Savaria je v svoji programski kombinaciji došla oboje in še nekaj več. Možnost, da se odzivi v vsem madžarskem kulturnem prostoru. Njen vsakoletni mednarodni koncertni turnir iz družabnega plesa npr. prenaša televizija, ki zaenkrat v svoje oddaje tudi Savarijano mednarodno športna srečanja (letos kosarkarsko tekmo med Jugoslavijo in Madžarsko pa še kaj). Na filmskem festivalu mladine v mestecu Koszeg se maja meseca zbira mednarodni filmski svet. Celo Antonioni je nanj poslal svoj »Zabriske Pointa in prejel zanj nagrado mladih gledalcev. V strokovnih krogih se Savaria uveljavlja kot organizator bienniala desenov za dekorativne tkanine. V koncertnem pogledu skrbno izbira program vlasti stare glasbe in tako je letos npr. povabila ljubljanski orkester Gallus. V svoj operni program pa uvršča poleg železnega repertoarja velikih opernih hiš celo takšne posebnosti za glasbene sladokusce, kot je iz pozabe iztrgano Mozartovo mladostno delo.

Programski krog je odprt najrazličnejšim krogom publik, usmerjen pa navzgor, tja do ekskluzivnosti, toda ekskluzivnosti brez megalomanije, takšne, kakršno si majhno mesto lahko privošč.

Najti pravo pot do množične publike in ohraniti pravi čut za mero — to je pa že velika modrost.

Szombathely, ki se odreka tistemu, kar si ne more privoščiti, da ne bi na podeželju zakrnelo, pa si zato izbira iz dejavnosti velikih kulturnih središč, ki spodbujajo svoje ljubitelje, ko jih stalno navezuje na sodelovanje v poklicnih umetnikov in daje denar za kulturo zato, ker mu je kultura potrebna, ne pa zaradi formalnosti nekega predloženega programa, upravlja svoje kulturno življenje z dobrnim delom te modrosti.

STANKA GODNIČ

Svetozar Vukmanović-Tempo

Kaj je hotel Djilas

Odlomki iz drugega dela avtorjevih spominov

Djilas je menil, da je izhod v odprti, neprizanesljivi kritiki vsega negativnega v družbi, v boju za odpravo birokratskih razmerij, proti birokraciji nasploh; pri tem je izhajal s politično utemeljenega izhodišča, da je v tedanjih razmerah birokratizem veliko nevarnejši od vrnitve kapitalizma. Vendar meni takšno stališče ni ugajalo. Menil sem, da bi bilo koristnejše, ko bi se Djilas lotil problemov, kako nadomestiti birokratska razmerja, kakšna razmerja v družbi naj vzpostavimo, da pa pri tem ne bi prišlo do anarhije v gospodarskem gibanju in nasploh v družbi. Zakaj če bi se pripetilo kaj takšnega, bi bila spet odprta vrata za vrnitev birokratizma in birokratskih razmerij, celo za uvedbo kapitalističnih razmerij.

Djilas v svojih člankih ni dal odgovorov na ta vprašanja, kazalo je celo, da ga to nič kaj ne zanima; zato tudi ni prihajal na sestanke pri Kardelju, kjer je šlo ravno za ta vprašanja in kjer se je bil pravi pravesti boj.

Djilasovi članki so mi na splošno bili všeč, spodbujali so k razmišljanju o številnih vprašanjih, povezanih s graditvijo socializma; vendar pa se z enim izmed njih nikakor nisem mogel strinjati. Šlo je o članek o subjektivnih silah. Bolje povedano, nisem se ogrel za sklepe, ki jih je pri tem naredil Djilas.

Predlogi

Sprejel sem oceno, da je v nečem zgodovinskem trenutku narasla socialistična zavest množice in da so množice za neodvisno

socialistično Jugoslavijo. Vendar pa mi je bilo jasno, da to ni dovolj za razvoj socialističnih družbenih razmerij. Na tem področju bi lahko uspeli le tedaj, če bi rešili vprašanja, ki zadevajo položaj delovnega človeka v proizvodnji. Na ta vprašanja pa Djilas sploh ni odgovoril.

Spoznal sem tudi nevarnost, na katero je Djilas opozarjal v člankih — da se za teoriji o tem, da so komunisti edina za vsa sila socializma, utegne skrivati tendenca po posebno privilegiranih položajih komunistov v družbi. Tako se je po navadi opravičevala praksa, da se komunistom dajejo funkcije v družbi na podlagi politične pripadnosti, ne pa sposobnosti in strokovnega znanja. Takšna praksa mora pripeljati do oddaljevanja komunistov od množice ter njihovega spreminjanja v »žandarje socializma«; komunisti, ki so se sami birokratizirali, se ne morejo borovati zoper birokrati-

lizem. Prav zato organizacije komunistov dostikrat ne morejo najti ne vsebine svojega dela ne svojega položaja v graditvi socialistične družbe.

Strinjal sem se tudi z Djilasovo oceno partijskih organizacij, zlasti »uličnih«; organizacije nikakor niso mogle najti vsebine svojega dela; od zgoraj so jih priganjali k dejavnosti, med drugim tudi zato, da bi vodili ljudje upravičili svoj obstoj; dajali so jim teme za ideološko delo, v tem pa ni bilo življenja in resnične vsebine. Zato delo v organizacijah v glavnem ni bilo nič drugega kot razprava o organizacijskih zadevah — udeležbi na sestankih, moralnem liku komunistov...

Vendar pa nikakor nisem bil za rešitev, ki jo je predlagal Djilas. Namesto da bi zahteval, naj se partijske organizacije ukvarjajo z razmerji, ki se uveljavljajo v družbi, naj se tudi v lastnih vrstah bojujejo za socialistična razmerja, je Djilas praktično predlagal njih razpustitev! Zavzemal se je za to, naj se organizacije komunistov ne vmešavajo v razmerja, ki se uveljavljajo med ljudmi, naj se sestanejo le tedaj, kadar se voli novo vodstvo ali kadar gre za spremembo partijske linije, tako da se je pravzaprav potoeval za razpustitev oziroma likvidacijo partije.

Prav nič nisem dvomil, da bi sprejel Djilasovih predlogov postavilo na kocko tudi sam razvoj naše samoupravne družbe. Zakaj brez zavestne, organizirane sile, ki bi se politično bojevala v delavskem razredu za to, da bi v proizvodnji in delitvi nastala razmerja, ki so na liniji socializma, se ne bi mogla uspešno razvijati niti samoupravna družba; prevladala bi birokratska razmerja.

Pogovor na silvestrovanju

Nekaj pred novim letom sta bila Djilas in Peko Dapčević pri meni na večerji. Ko smo se pogovarjali o tem in onem, je Djilas potegnil Milica na stran in ji dejal, da je napisal članek, v katerem nikogar ne imenuje z imenom, vendar se bo vsakdo lahko prepoznal po opisu:

»Nisem mislil na Tempa, čeprav se bo vsakomur zdelo, da gre zanj.«

»Ni pošteno, da za Tempovim hrbtom obračunavaš z drugimi,« se je razburila Milica.

Djilas je potem umolknil. Milica pa je zaskrbelo, tako da mi je pozneje vse povedala. Rekel sem ji, naj si ne dela skrbi: Djilas naj me opiše in prikazuje, kakor pač hoče, ljudje bodo že vedeli, kaj je resnica. Toda ni se pomirila, tako da je s posredovanjem Djilasove tajnice skušala priti do članka. Posrečilo se ji je, vendar s pogojem, da rokopis ne odnese domov, marveč ga prebere v pisarni.

Domov je prišla vsa vznemirjena, nato pa je bruhnila v jok. Ko se je nekoliko pomirila, mi je rekla:

»Prebrala sem članek! Dobila sem ga pri tajnici. Človek lahko dobi vtis, da nekatere stvari zadevajo mene. Vendar je vse skupaj izmišljeno, saj tedaj nisem niti bila v domovini. Toda tudi brez tega članek neresno učinkuje. Djilas se ne more in ne sme ukvarjati s takšnim pisanjem! To sem mu tudi povedala. Najprej je bil presenečen, da sem sploh prišla do članka, potem pa mi je rekel, da ga bržkone sploh ne bo priobčil.«

Skomignil sem z rameni. Djilas je bil kdaj pa kdaj lahko neresen, da ga človek sploh ni mogel prepoznati. Pomislil sem, da je članek, ki mi je o njem pripovedovala Milica, nastal v takšnem trenutku. Vladimir Dedijer naju je povabil na silvestrovanje. Rekel je, da gre za manjšo družbo, in sprejel sem vabilo. Sicer pa bi po boleznih sploh priskrbel v družbo.

Na silvestrovanju sem se srečal z Djilasom, Kočo Popovićem, Pekom Dapčevićem, Jožo Vilfanom in še nekaj drugimi tovaršji. Po pozdravih je Peko Dapčević stopil k meni. Videti je bilo, da ga tarejo skrbi.

»Bil sem pri Starem na Brdu. Davi sem se vrnil. Grozno je jezen na Djila zaradi njegovih člankov.«

»Saj se ima za kaj jeziti,« sem odgovoril. »Le čemu sploh Djilo predlaga likvidacijo partije? Sicer pa so mi drugi članki všeči. Ali si povedal Djilu, kaj meni Stari?« sem vprašal Dapčevića.

»Ne, nisem,« je rekel in odskimal. »No, potem pa mu povej,« sem silil vanj.

»Ne bomo,« je trmasto odgovoril. »Mu bomo pa jaz!«

Stopil sem k Djilas in mu povedal, kar sem slišal iz Dapčevićevih ust. Zaskrbelo ga je in nenadoma me je vprašal:

»Kaj misliš, ali bodo šli na plenum?«

Tedaj sem bil jaz presenečen. Začutil sem se, kako mu je sploh prišlo na misel, da bi »oni« šli na plenum.

»Saj si nor!« sem rekel. »Kakšen plenum neki! Oditi moraš k Staremu in se pogovoriti z njim, kaj ti je storiti.«

Ni mi odgovoril, marveč je stopil stran. Opazil sem, da je hudo zaskrbljen.

Kmalu sem se poslovil in odšel domov. Na pogovor z Djilasom sem skoraj pozabil. Že drugega dne se je zgodilo nekaj, zaradi česar sem moral razmišljati in spoznati, da Djilasovi članki le niso tako naivna zaveza.

Kot po navadi sem prišel v pisarno in sam dobil vse članke odbora za gospodarstvo. Sestanek se še ni začel, tako da so se samo pogovarjali. Ko sem stopil v konferenčno dvorano, sem zaslišal Miljalka Todorovića, ki je glasno rekel:

»Bandit je!«

Niti slutit nisem, za koga gre. Mirno sem stopil k njemu in vprašal:

»Kdo je bandit?«

Na moje veliko presenečenje je Todorović odgovoril:

»Djilas.«

Najprej nisem verjel lastnim ušesom. Toda resni obraz navzočih so me hitro stre-

SVETOZAR VUKMANOVIĆ V PEKINGU: na Kitajskem je bil 1957. leta

znili. Jasno je bilo, da so se nad Djilasom zbrali temni oblaki zaradi člankov, ki jih je priobčil.

Vendar pa se je nisem strinjal s takšnim mnenjem.

»Kakšen bandit neki?« sem ostro rekel. »Kaj si nor? O Djilasu se ne da tako govoriti.«

Zavladala je silno neprijetna tišina. Ljudje so se spogledovali; takšnega ozračja nisem mogel prenesti, tako da sem takoj odšel ven. Bil sem zelo razburjen. Nikakor nisem mogel razumeti, da je mogoče tako obsojati Djilasa zaradi člankov, ki jih je priobčil. Taval sem po ulicah vse do poldneva, nato pa sem odšel domov.

Brž ko je Milica prišla iz službe, sem ji povedal ta jutranji doživljaj. Tudi ona je menila, da Djilasovih člankov ni mogoče tako ostro obsojati. To me je nekako opogumilo.

Porazen vtis

Naslednji dan sem šel h Kardelju na končno razpravo o gospodarskem sistemu. Ko sem se prikazal, so se navzoči takoj nehali živahno pogovarjati. Zvedel sem le toliko, da so se pogovarjali o članku, ki je bil objavljen tistega dne. Pomislil sem, da gre bržkone za Djilasov članek, za katerega mi je bila povedala Milica. Tisti hip je Kardelj dobil nekakšno sporodilo in takoj je odšel ven. Domneval sem, da je odšel k Rankoviću na pogovor o Djilasu. Zato sem sklenil, da grem tudi sam k Rankoviću. Tam sem dobil Kardelja in rekel sem jima:

»Mislim, da ne bi bilo treba toliči po Djilasu. Pogovoriti bi se bilo treba z njim, ga rešiti za partijo.«

»Seveda, Tempo,« je rekel Ranković. »Pogovorili se bomo z njim.«

Drugega nisem imel povedati, tako da sem vstal in odšel; čutil sem, da ne morem sodelovati na sestanku, zato sem šel domov.

Tistega popoldneva mi je Milica prinesla revijo *Nova misao*, v katerem je bil nastavljen Djilasov članek *Anatomija neke morale*. Članek sem nemudoma prebral, moj vtis pa je bil več kot porazen. Dodeli poraženosti od tistega, ki sem ga imel po Milicinem pripovedovanju. Pa ne zato, ker bi bil osebno prizadet, dasiravno bi v članku vsakdo lahko prepoznal Milico, da se oddalji od partijskega vodstva, ki ga je prikazoval kot zaprt krog ljudi, ki žive zase, ki imajo vile, ki se prevažajo z državnimi avtomobili in s salonskimi vagoni, ki hodijo na dopuste v posebne počitniške domove, ki imajo lože v gledališču in na stadionu.

Takšno pisanje je bilo zame več kot namoralno. Govoriti o privilegijih drugih, sam pa jih na široko uporabljati, tega nikakor nisem mogel imeti za moralno kritiko!

Vtis je bil porazen tudi zato, ker je bilo vodilno jedro partije prikazano kot ločena kasta, ki razpada v svoji notranjstveni. In sicer tisto jedro, ki je bilo nosilec vseh revolucionarnih sprememb, opravljenih v naši državi med oboroženim bojem za oblast; izvedlo je korenite spremembe v lastniških razmerjih po tistem, ko je prevzelo oblast, uprlo se je Stalinu, čeprav je vedelo, da bo v primeru poraza izgubilo svoj položaj v družbi in da mu celo grozi smrt. Tudi zdaj so bili ti ljudje na čelu boja za to, da bi delavci razpolagali z rezultati svojega dela, čeprav so bili zaradi tega ob temelje svoje družbene oblasti. Razpadajoča birokratska kasta že ne more voditi takšne akcije! Takšne akcije lahko vodi edino revolucionaarna avantgarda.

Vprašanje je prišlo samo od sebe: ali je mogoče, da se Djilas ne zaveda tega, da smo ravno v obdobju odločilnega boja zoper korenine birokratizma? Če se nam posreči, da administrativnim organom vzamemo pravico do razpolaganja s preostankom dela, bodo izgubili tudi privilegiji, zoper katere se Djilas bojuje z besedami, vendar pa jih sam uživa. Ti organi — in ljudje v njih — se bodo morali zadovoljiti z zaslužkom, ki ustreza njihovu prispevku k zadovoljanju družbenih potreb. Če se Djilas tega zaveda,

zakaj potem ne sodeluje v razpravah pri Kardelju, ki so namenjene ravno tem problemom? Če pa se tega ne zaveda, potem navzlic temu, da je voditelj, ne ve, kje se rešujejo temeljni problemi nadaljnjega razvoja družbe, s svojo akcijo pa pomaga prav tistim silam, ki se bojujejo za to, da bi administracija še naprej razpolagala s presežkom dela.

Brez uspeha

Takšno misli so me privedle do sklepa, da se Djilas mora zavedati, kje se bije temeljni boj oziroma da partija, ki jo razglasa za birokratsko kasto, vodi ta boj, dasiravno ne bi mogli reči, da je v tem boju enotna. Torej bojevati se je treba v partiji, ne pa proti njej. Ker ne sodeluje v tem boju, marveč se postavlja zunaj gibanja, je treba vprašati, kaj želi doseči. Nič drugega kot ustvariti novo gibanje, ki naj bi mu bil na čelu! Njegova akcija bo hoče noče okrepila prav tiste sile v partiji, ki so zares birokratske in ki zavirajo nadaljnji razvoj naše revolucije.

Zaradi vsega tega sem menil, da se je treba Djilasu upreti.

Tiste dni nisem nikogar srečal; nisem vedel, kaj se dogaja in kaj se pripravlja.

Pozneje me je obiskal Dedijer; pogovarjala sva se v moji delovni sobi, kjer je bil nameščen poseben telefon. Pogovor med nama se je začel takole:

»Djilas hočejo umčiti,« je začel Dedijer.

»Ni res!« sem odločno ugovarjal. »Pogovarjal sem se z Bevcem in Markom ter ju opozoril, da ne gre toliči po Djilasu, marveč da se je treba pogovoriti z njim. To sta mi tudi obljubila.«

»Že drži, da so se pogovorili. Toda zahtevala sta, naj se odpove s svojim članikom.«

»Jasno! Odpovedati se mora vsemu, kar skoduje nadaljnemu razvoju naše revolucije.«

»Kaj pa bo z njegovo avtoriteto?« je zaskrbelo Dedijerja.

»Učel me je, da pridobiva avtoriteto, dokler si s partijo,« sem menil. »Brž ko se začne razhajati s partijo, je tudi konec avtoritete!«

Dedijer je molčal, tako da sem nadaljeval:

»Bolj bi moral misliti na svojo avtoriteto, ko je pisal *Anatomija neke morale*.«

Tedaj je pozvonil poseben telefon.

»Poslušaj, Tempo,« sem zaslišal Ranko včev glas, »pogovarjali smo se z Djilasom. Tako kot si zahteval. Pogovori so trajali dva dni, uspeha pa nobenega. Vse zavrnilo! V organizacijah je nastala zmeda, komunisti ne vedo, da članki izražajo samo Djilasovo mnenje. Sklenili smo, da se izvršni komite ograди proti člankom, s čimer se strinjajo vsi člani komiteja. Zadolžili so me, da se posvetujem s teboj. Ali se strinjaš s stališčem izvršnega komiteja?«

Brž ko je Ranković končal, sem naglo odgovoril — zlasti šlo, ker sem že prej v sebi opravil z Djilasom:

»Da, strinjam se z drugimi člani izvršnega komiteja. Medtem sem prebral *Anatomija neke morale* in nočem se ločiti od partije!«

Obračun na plenumu

Tretji (izredni) plenum CK ZKJ je bil sklican za 16. januar 1954. Po moji bolezni je bil to prvi širši sestanek, na katerem sem zdržal do konca, čeprav je trajal dva dni. Vendar pa nisem mogel slediti celotne mu poteku razprave.

Govoril sem prav na začetku plenuma: nisem hotel zamočati tega, da sem bil eden izmed tistih, ki so jim bili vsi Djilasovi članki — v bistvu. Še manj mi je bilo do tega, da bi se premislil po tistem, ko sem zvedel, da se vodstvo ne strinja s članki.

Rekel sem, da sem zaradi bolezni le deloma bral Djilasove članke, da pa sem jih v bistvu podpiral — razen članke o subjektivnih silah. Djilasovih sklepov v tistem članku nisem sprejel, še odločneje pa sem zavrnil

članek *Anatomija neke morale*, ki mi je razkril ozadje Djilasove kampanje.

»Mislim, da gre za poskus, da bi se v partijo vnesla frakcionistična borba,« sem potem pojasnjeval. »Zakaj tako sklepaš? Djilas v svojih člankih navaja pojave birokratizma v raznih sektorjih našega družbe nega življenja. Po mojem mnenju so takšni pojavi res obstajali, zlasti pa so bili in so še v gospodarstvu. Vsek dan se bojujemo zoper takšne pojave; prizadevamo si, da bi gospodarstvo rešili raznih birokratskih, administrativnih spon. Vprašanje je, kako se to da doseči, ne da bi škodoval gospodarstvu. O tem se veliko razpravlja.«

Ko sem opisoval takšne razprave, sem rekel:

»Tisti, ki smo delali v gospodarstvu, smo nenehno razpravljali, obstajala so najrazličnejša pojmovanja, vendar ne bi mogli reči za nikogar med nami, da je birokrat, saj je imel vsakdo dovolj argumentov v prid svojega stališča. Gre samo za to, kako se z razpravo pride do najpriljubljenejšega stališča, do takšne rešitve, ki bo prispevala k nadaljnjemu razvoju proizvodnih sil.«

Svoj nastop sem končal z besedami:

»Dokler je tovariš Djilas v svojih člankih toliko po raznih birokratskih pojavih, se mi je zdelo, da je vse v redu. Pripomb nisem imel. Toda ko je napadel celotno vodilno jedro v partiji in ga prikazal kot birokratsko kasto, sem se prepričal, da gre samo za frakcionistični boj za oblast v partiji, saj se celotno jedro ravno bojuje za razlastitev birokratije, za to, da birokracija ne bi več razpolagala s presežkom dela, marveč da bi to počeli neposredni proizvajalci, tisti, ki ga ustvarjajo.«

Izključitev

S tem sem nameraval končati, vendar sem omahoval: v zasebnih pogovorih z Djilasom sem razpravljati ravno o teh zadevah. Ali naj to zamočim? Kot komunist sem vzgojen tako, da pred partijo ne smem prikriti ničesar, niti stvari iz osebnega življenja; vse moje življenje mora pripadati partiji in revoluciji. Zaradi tega bi moral odkrito povedati, o čem sem se pogovarjal z Djilasom. Toda nekaj človeškega v meni je govorilo, naj tega ne povem, saj je šlo za intimne pogovore, ki so zadevali le mene in Djilasa. Omahoval sem le kratke čase; zmagal je prvi občutek. Začel sem pripovedovati, o čem sva se pogovarjala na silvestrovanju pa tudi pri »Mostaru«. Djilas mi je segel v besedo, češ da ne govorim resnice in da sploh ni govoril o potrebi obstanka in delovanja frakcije. To me je najprej presenetilo, potem pa silno zabolelo, zakaj ne naj bi ne govoril resnice, potem tega ne bi bilo mogoče razumeti drugače, kot da ga skušam kar se da močneje poriniti v prepad. Jaz pa sem si na vso moč prizadeval, da bi ga rešil! To sem si želel tudi na plenumu, seveda ne na rovaš naburila odnosa do partije. Tako sem se razburil, da sem čutil, da me grabi krč in da nisem mogel več govoriti.

Drugega dne sem spet prošil za besedo in rekel sem, da je Djilasova akcija pravzaprav usmerjena v ustanavljanje frakcije, ne glede na to, ali mi je sploh govoril o frakciji. Svoji stališči ni povedal pred vsem, kateremu je pripadal, ničesar ni stari, da bi preprečil odločanje članstva o zadevah, ki jih je sprožil v člankih in o katerih se še niso izrekli drugi člani vodstva.

Zadovoljen sem bil, ko je Djilas v svoji sklepni besedi poudaril:

»Zdi se mi, da bi lahko sprejel ugotovitev, ki jo je danes izrekel Tempo. Članke so napisani tako, da so ustvarjali frakcije, ne glede na to, ali sem organiziral razne skupine ali pa tega nisem počel.«

Plenum se je končal tako, da je bil Djilas izključen iz centralnega komiteja in kaznovan z zadnjim opominom. Tako je bil onemogočen razvoj anarhobirokratskih strujanj, ki bi utegnili hudo ogroziti nadaljnji razvoj naše revolucije. Ugotoviti je bilo še treba, kako bo ta naša zmaga zavlekla revolucionarne procese v neposredni prihodnosti.

Zadovoljen sem bil, ko je Djilas v svoji sklepni besedi poudaril:

»Zdi se mi, da bi lahko sprejel ugotovitev, ki jo je danes izrekel Tempo. Članke so napisani tako, da so ustvarjali frakcije, ne glede na to, ali sem organiziral razne skupine ali pa tega nisem počel.«

Plenum se je končal tako, da je bil Djilas izključen iz centralnega komiteja in kaznovan z zadnjim opominom. Tako je bil onemogočen razvoj anarhobirokratskih strujanj, ki bi utegnili hudo ogroziti nadaljnji razvoj naše revolucije. Ugotoviti je bilo še treba, kako bo ta naša zmaga zavlekla revolucionarne procese v neposredni prihodnosti.

Zadovoljen sem bil, ko je Djilas v svoji sklepni besedi poudaril:

»Zdi se mi, da bi lahko sprejel ugotovitev, ki jo je danes izrekel Tempo. Članke so napisani tako, da so ustvarjali frakcije, ne glede na to, ali sem organiziral razne skupine ali pa tega nisem počel.«

Plenum se je končal tako, da je bil Djilas izključen iz centralnega komiteja in kaznovan z zadnjim opominom. Tako je bil onemogočen razvoj anarhobirokratskih strujanj, ki bi utegnili hudo ogroziti nadaljnji razvoj naše revolucije. Ugotoviti je bilo še treba, kako bo ta naša zmaga zavlekla revolucionarne procese v neposredni prihodnosti.

Zadovoljen sem bil, ko je Djilas v svoji sklepni besedi poudaril:

»Zdi se mi, da bi lahko sprejel ugotovitev, ki jo je danes izrekel Tempo. Članke so napisani tako, da so ustvarjali frakcije, ne glede na to, ali sem organiziral razne skupine ali pa tega nisem počel.«

Plenum se je končal tako, da je bil Djilas izključen iz centralnega komiteja in kaznovan z zadnjim opominom. Tako je bil onemogočen razvoj anarhobirokratskih strujanj, ki bi utegnili hudo ogroziti nadaljnji razvoj naše revolucije. Ugotoviti je bilo še treba, kako bo ta naša zmaga zavlekla revolucionarne procese v neposredni prihodnosti.

Zadovoljen sem bil, ko je Djilas v svoji sklepni besedi poudaril:

»Zdi se mi, da bi lahko sprejel ugotovitev, ki jo je danes izrekel Tempo. Članke so napisani tako, da so ustvarjali frakcije, ne glede na to, ali sem organiziral razne skupine ali pa tega nisem počel.«

Plenum se je končal tako, da je bil Djilas izključen iz centralnega komiteja in kaznovan z zadnjim opominom. Tako je bil onemogočen razvoj anarhobirokratskih strujanj, ki bi utegnili hudo ogroziti nadaljnji razvoj naše revolucije. Ugotoviti je bilo še treba, kako bo ta naša zmaga zavlekla revolucionarne procese v neposredni prihodnosti.

*Vzdevek E. Kardelja.

KENNEDYJEVE

Kdo so Kennedyjeve, ki žensale Ameriki nekaj najuspešnejših politikov? Kako sta Jacqueline in Ethel Kennedyjevi vplivali na Johna in Roberta? Zakaj se je Jacqueline odločila za poroko z Onassisom? Ali res Amerika hkrati obušuje in sovraži svoje voditelje?

To so vprašanja, ki si jih zastavlja Nobelova nagradjenka Pearl Buckova v svoji najnovejši knjigi »Kennedyjeve«. Buckova, ki je osebno poznala skoraj vse Kennedyjeve, je s toplo in naklonjeno besedo naslikala skupinski portret Kennedyjeve družine, portret, na katerem imajo častno mesto ženske — tiste, ki so se rodile kot Kennedyjeve in tiste, ki so postale Kennedyjeve s poroko.

Knjiga vezana v celo platno
cena v prednaročilu 29,00 Ndin
v prosti prodaji 39,00 Ndin
KNJIGA IZIDE OKTOBRA

NAROČILNICA

Neprečljivo naročam knjigo »KENNEDYJEVE«
vezano v platno

Ime in priimek

Ulica

Poštna številka in kraj

Zaposlen pri

Datum

Podpis

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
CGP »DELO« — PRODAJNA SLUŽBA
61000 LJUBLJANA, Titova 57

Vaša stran

Poštni predal št. 29

Odmevi na:

Pogojna kazen

(Delo, 17. avgusta)

V vašem cenjenem dnevniku ste objavili poročilo »Pogojna kazen« — Okrožno sodišče v Ljubljani je končno izrelo sodbo v zadevi čimarij-impe — kazni sorazmerno blage in pogojne, podpisano z J. L. Ker delam v zunanji trgovini še več let, sem pazljivo sledil poteku obravnavne in sem bil prepričan, da bo kdo od bralcev dal tudi kritično pripombo na sklep sodišča. Ker ni bilo dosežati nobene objave v pisnih bralcev, prosim da objavite, mislim da v imenu mnogih delavcev in zunanji trgovini, naslednje kritične pripombe:

Vodilni uslužbenec so bili sicer spoznani za krive zaradi zlorabe pooblastil v gospodarstvu, ponareditve uradnih listin ter daljanja in jemanja podkupnine, vendar pa pomeni pogojna kazen skoraj toliko kot nič. To hočem poudariti zaradi tega, ker prihajajo carinskim organom utroz bljak, vedoma pa ubožiti tranzistorije, in to za skoraj 120 milijonov lir, to nikakor ni majhna stvar, ki bi se dogajala vsak dan. Takle odkritja so redka in zato bi bilo pričakovati, da bo kazen tudi ostra. Mene sudišča, da niso krivi samo obtoženci, temveč vsi ustrejni sistem predpisov, preglajna kontrola ustreznih služb in podobno, s tem pa konec koncev tudi družba, prav gotovo nima nobene zveze s storjenimi dejanji. Noben predpis, nobena kontrola in nobena družba ne more preprečiti ponarejanja dokumentov, nepravilnega prijavljanja poslov, odnosno blaga, če nimamo poštenih ljudi, ki opravljajo posle v zunanji trgovini. Na žalost je v mnogih naših delovnih organizacijah pri vodilnem kadru mentaliteta, da so sposobni le tisti šefi in referenti, ki znajo ustvarjati čimvečji dohodek ne glede na veljavne predpise, vsi drugi, ki hočejo poslovati po predpisih, veljajo za bolj ali manj nesposobne. To je nevaren pojav v naši družbi, zato bi morala sodišča izrekaati ostriše kazni. Pogojne kazni za tako velike zlorabe so le spodbude vsem tistim, ki nečajo postovati po predpisih.

IVAN KOZUH, Ljubljana

Prekriti kažipoti

(Delo, 21. avgusta)

Pred nekaj dnevi smo lahko na zadnji strani Dela brali obvestilo celovskega dopisnika o dogodkih v Podjuni.

Obvestilo o tem je bilo na zadnji strani, na šesti strani pa je bila s sliko opremljena novica iz Ribnice, kjer se s čopitjem v roki prepirajo, ali naj bodo Ribenčani ali Ribničani. Če se spominjamo, da je — poleg partov — v Delu ravno šesta, ljubljanska stran najbolj prebrana v Ljubljani, si lahko ustvarimo mnenje o tem, koliko povprečnega Slovenca zanimajo problemi naših zamejcev. Bleščeč primerke v oporo rezultatom ankete, ki je zajela ravno odnos matičnega naroda do sonarodnjakov onstran meje. (Rezultate lahko berete v eni zadnji številki Naših razgledov).

25. avgusta smo lahko brali še en zapis našega novinarja iz Celovca, »Zdaj na Gradiščanskem. Poroča nam o podobnih dogodkih na Gradiščanskem, kjer so zvezna nočni storilci v gradiščanskih okrajih Oberwart, Oberpullendorf in Gösing pripisali na nemške krajevne topografske oznake še pripadajoče hrvaško krajevno ime Piseč članka se, kot se dolga leta nazaj, sklicuje na sedmi člen avstrijske državne pogodbe, po katerem je slovenski ali hrvaški jezik dopuščen (sic!) kot uradni jezik dodatno (še enkrat: sic!) k nemškemu. V svoji korektnosti in ob upoštevanju toliko opevanih dobrih sosedskih odnosov se V. Planček ne glede na to, da je po državni pogodbi »dovoljeno« uporabljati hrvaška imena, v tem članku temu raje izogne. Lasst doch t'n lieb'n Gott es mocht'n, kot je prijubljeno geslo na Koroskem. Treba je samo zaupati, pa do slo.

Dokler se domo s svojimi avtobusi vozijo v Klagenfurt, Villach, Tarvisio in Trieste, dokler bodo naše Slovence na stojiščih pred Gospo sveto kradle nogavice, skratka, dokler si bomo pili v lastno škodo, več kot tega res nismo vredni.

VITEK SMOLEJ, Ljubljana

Včeraj popoldne v Lipici

(Delo, 25. julija)

Vasel sem vsakega gospodarskega napredka z onstran ptoja in še zlasti, kadar gre za napredek v Lipici, kjer se je dolga leta delo, da bo nazkljub znamenitosti in stoletni tradiciji nezadržno vse širilo. Dopisnik, ki je napisal obširno poročilo z otvoritve novega hotela, je bil zares izčrpan, nekaj me pa je čudil, namreč to, kako da ob vsej poročevalski vestnosti ni smatral za potrebno, predsedniku sveta za turizem pri IS, tov. inž. Francu Razdevšku, tem, ko je prerezal trak, zastaviti vsaj eno od naslednjih vprašanj:

● Kdo je botroval oz. določal o izbiri imena za hotel?

● Ali predsednik ne ve, da je ime »MAESTOSO« kar najbolj tuje ime in po naše pomeni »veličastena«? Naj bo hotel še tako razkošen in posrečen, tuji gostje (Italijani) bodo razočarani že zato, ker — verjemite — podobnih in še lepših hotelov imajo v Italiji ničkoliko.

● Zakaj ne bi ostali tradiciji zvesti do kraja z domačim imenom, npr. LIPICA (in morda še v duhu časa s pomisljenjem — LIPIZZA)?

● Vemo, da po vsej SRS razseja bolezen tujih nazivov, in to ne samo za detergente, marveč tudi za trpovske ustanove, javne objekte, nova naselja itd., kar je še smešno papagajstvo, v obalnem področju pa je tudi nepopolno.

● Mar se odgovorni v vrhu slovenskega turizma zavedajo, da je naziv »Maestoso« žaljivo in poniževalen za kraško okolje in za slovenske vasi na tej in oni strani meje? Da je to krivica, ki se v bitki za naš narodni obstoj mora popraviti.

Razumljivo, da se Slovenci s te strani nimajo kaj vmešavati v notranje zadeve na drugi strani meje, vendar me je dreg-

POSTNI PREDALI

Foto: M. Ciglič

nilo zato, ker sem se spomnil na davne čase, ko so me pokojni roditelji kot otroka vodili v Lipico, da bi od blizu videli prelepe lipice. Prav je, da se oboji gospodarsko dopolnjujemo in da se vse čase napravi konec omejeni miselnosti, ki je posebno s tržaške strani smrdela in še smrdi po nacionalizmu... Ni pa prav, da se sami, v svoji hiši, dobričamo tistim, ki nam v zamejstvu obljajo svitilizema.

DANILO KAROLČEV, Trst

PRIPIS UREDNISTVA: Ker je dopisovalec svoja vprašanja naslovil izrecno na predsednika sveta za turizem pri IS Slovenije, smo jih tov. inž. Francu Razdevšku poslali, čeprav po našem mnenju predsednik sveta za turizem nima na skrbi poimenovanja hotelov. Iz predsedniškega kabineta so nam zatorej tudi sporočili, da bi na vprašanja morda lahko odgovorilo Gosposko podjetje Sežana. Vabimo tedaj to podjetje k sodelovanju.

V. Nabokov: Lolita

(Delo, 28. avgusta)

V zadnjih dneh sobotnih prilogah sta bralca in bralce omenila, česa po njunem mnenju Dolo ne potrebuje. Tudi jaz se ne kaj let posredujem vašemu uredništvu precej podobne pripombe. Dovolite, da vam zdam, ko je še beseda o tem, poslijem še eno (upam, ne preveč pikolovski). Gre za rubriko »Med novimi knjigami« v zadnji sobotni prilogi in to za članek »V. Nabokov: Lolita«. Podpisal ga je A. I. (A. Inkret?). Po mojem mnenju hvalnice takšni literaturi, kot je »Lolita«, ne sodijo v Delo. V njej res ne gre za pornografijo, temveč za nekaj velikega — za perverzost. Je nar razmerje med šestdesetletnikom in dvajsetletnico kaj drugega kot perverzost? Grozljiva pripoved oboje obrambenega človeka, ki pa nosi nežen, naravnost ličen naslov.

Detalji tu niso pomembni, pa tudi to ne, kaj je tako roko pretrgava in kaj je poglavito, kar hoče avtor izraziti. Ni

nujno, da roman preberemo — ob podatku 60-12 ne more naseti noben trezen človek. Brezvestna zloraba otroštva. Nabokov ni posebil omeniti, da je starostno razmerje lahko celo 1:10 (ne samo 1:5). Vsa razmerja, ki jih je imel glavni junaka s starejšimi, so bila le krinka. Načrtoval je celo umor svoje žene, samo da bi lahko nemoteno izkoristil svojo dvajsetletno pastorko. V ta namen se je tudi poročil. Da bi bila zadeva še bolj ogabna, nam Nabokov protinavno hoče predstaviti kot naravno. Njegovo junaka se opravičuje, če, da je pravzaprav on sam bil »žrtve otroka, da doklici ni bil sprva in da ni bilo drugega izhoda. »Takšno« početje, trdi, mi redkosti. Brani se z »logiko«. »Če ne bom jaz, bo drugi...« Poziva se na »avtoritete iz zgodovine (tudi na Danteja in Petrarco).

Inkretova recenzija je žalostno navduševanje za žalostno literaturo! Pred leti sem bil zaradi nekega pogovora o tem romanu prisiljen, da ga vsemem v roke. Pri najbolj volji nisem zdržal več kot do stote strani (ker se pa besedilo nenehno skoro dobesedno ponavlja). Dalje nisem mogel, upro se mi je. Takšno branje je za normalnega človeka tortura svoje vrste. Mislim, da takšni teksti lahko rabijo le za knjižne psihopatološke raziskave. Ne preseneča me dejstvo, da se A. Inkret navdušuje za takšno literaturo, saj je zanj vsebi na nepomembna, njegova simpatija (klub objektivnemu videzu njegovih recenzij) velja samo pisanju (jeziku, duhovitosti ipd.). Ne pa rezultatu pisanja (duhovitosti ipd.). Na novo pogreto stvar gleslo »Art pour l'art! In tudi če bi mu kdo očital prirženost osebnim sumljivim vrednoti, A. Inkret verjetno ne bi bil v zadregi. Saj je pred kratkim podpisal znano »Izjava 12 rešerjev«, ki uporablja kot poglavitni argument mnenje, češ, če je partija odgovodala, potem tudi za umetnost ni več obveznosti. Torej splošna »carte blanche« za vsakršno brezvestnost.

Tudi Delo me ne preseneča, ker poznam vadaše nekega časa in prostora. S tem pa nisem rekel, da se s takim stajanjem pomirjam. Nasprotno, že zato ne, ker nenehno posušam in berem hvalo o tem, da smo družba, ki daje vsemu svetu

zgled humanosti in ki edina gradi »societizem s človeškim obrazom ipd. Kdo naj še verjame tem geslom, če pa jih v praksi na vsakem koraku kar se da neovirano demantiramo. Posledice so veliko bolj porazne, kot bi človek sodil na prvi pogled. Navsezadnje tudi tako »želene stabilizacije« ne bomo dosegli, če ne bomo v nekaj vrheli in v nekaj zaupali. Prepričan sem, da so posledice celo tam, kjer jih marsikdo niti ne sluti. Zato, ker so »vmažnane« gela nujno obsemana v svetlih.

STANKO BATIČ, Ljubljana

PRIPIS NOVINARJA: Mislim sicer, da to mesto ni doela primerno za izčrpen razgovor o vprašanju, ki jih našenja polemika pisme Stanka Batiča. In prav tako moj kratki, rutinski zapis o romanu Vladimiru Nabokovu, »Lolita«, takšnemu razgovoru najbrž ne more nuditi najboljše opore in zanj po vsem videzu težke predstavljati zadostni razlog. Drugi spisi o literaturi, ki se pojavljajo v Delu, so bolj zanimivi, a tudi bolj zanimivi. Čeprav sem torej prepričan, da terjajo vprašanja o literaturi večje stranosti obsemejšega prostora, kakor sta tu na voljo, je vendar, tako se zdi, potrebno navesti vsaj dve, tri replike, ki jih naše pisme tako rekoč neposredno izkazuje.

Med njimi mora vsakakor biti na prvem mestu ta, da je dopisovalec slabo (ali sploh ni) prebral inkriminirani roman. S tem se je seveda ponovno pojavila tista vrsta polemike, ki polemizira o stvari, o kateri je obveščena le napol in le površ. Našemu polemiku zastavlja, na primer, za popelni gms nad romanom komaj tretjina njegovih strani; da bi podkreplili svoje obsood, je osrednjega junaka mimogrede in posaral za dobrih dvest let, češ, perverzni stari in negodne mladenke, starostno razmerje 1:10 v prid prvih, itu.

Na tem področju je polemika, kajpada, težavna. In če jo že omenjam, to težavo, je to zategadelj, ker se z njo ne srečujemo prvič. V podobnih spornih primerih je na Slovenskem postala zadnji čas pravo pravilo. (Za zgled je potrebno omeniti vsaj Mileta Koruna in Boštjana Hladnika, ki sta pred časom imela podobne težave s kritiki, ki jih njuni izdelki sploh niso marali.) Batičovo pismo obnavlja omenjeni model: zato je seveda po svoje eksemplarno.

In slednjič je potrebno omeniti vsebinsko razveznost, »rezultat pisanja«, kakor tem prvi moj dopisovalec, se pravi, to, da Vladimir Nabokov pripoveduje perverzno erotično zgodbo o štiridesetletnikovih doživljajih z dekletom, starim dobrih dvajset let. V tej zvezi je seveda vprašanje, kaj misli Stanko Batič o Sofokleju in drugih Grkih, Boccaciu in Balzacu, o znani Goethejevi pesmi, o Thomasu Mannu, saj se bojim, da mu na primer, Oscar Wilde in André Gide in Henry Miller še niso dovolj reprezentativna imena. Navedel sem nekaj literarnih imen, ki so se znala z vso potrebno radoživostjo in domiselnostjo (ki ji, mimogrede rečeno, tudi Nabokovu ne manjka) pozabavati s spolnostjo oziroma čistimi njejnimi variantami, ki jih običajno ne štejemo med najbolj razširjene. Sprašujem se potemtakem, ali bo res potrebno, poleg »Lolite«, sežgati tudi cele vrste drugih knjig, ki so temu ali onemu škodljive.

ANDREJ INKRET

Preobširno »Delo«

(Delo, 28. avgusta)

Tovariš urednik, dovolite tudi meni nekaj besedi. »Preobširno Delo« je splošno, mogoče površna ocena. Mene moti nekaj čisto določenege: vse, kar se ponavlja ali pa je raztegnjeno v nedogled, me dolgočas. Časopis pa ima ali naj bi imel temu nasprotno poslanstvo. Različne razprave, prepriki ali diskusije kulturnikov, gospodarstvenikov ali koparkov, ki se včasih vlečejo po cele tedne, trošijo v »Delu prostor, ki bi lahko bil bolj iskoriščen. Raspravljjanje pa naj bi bilo polno etalpe strokovnih listov in revij. Dopisi naših novinarjev — dopisnikov — niso preobširni, če so kvalitetni. Garancija je na primer podpis: Bogdan Pogačnik. Informativni članki in dopisi so razmetani slučajno ali namerno — vsaj ni v strahu, da bi se v list prikradla malomarnost. Romani v nadaljevanjih pa naj bi bili za bralca prijetno ogrevanje — »Carodejeva smrt« in »Priateljica« pa sta izvala nasprotno učinek.

To je nekaj pobiskovo, ki sicer ne pa-rato neba, osvetljevanje pa bralca. Linija »urednik—list—bralec« bi ne bila brez kratkega stika, če se tudi slednji ne bi vsaj občasno zalesteli.

DANIKA SARAZIN, Maribor

Priporočilo

Cviček naj ostane cviček

Doživeli smo še en vinski sejem, ki je potrdil dober glas domačih slovenskih vin. Na sejmu so ljubitelji dobre vinske kapljice imeli priložnost pokusiti in pitii res dobra domača, pa tudi ostala jugoslovanska in evropska vina. Vsa ta vina so bila tudi pravilno označena (deklorirana) z nazivom sorte in vinorodnim okolišem, slovenska vina skladno z republiškim zakonom o označevanju vin (Uradni list SRS šte. 21/70).

Ob tej priložnosti pa vinski poznavalci in ljubitelji dobrih domačih vin še posebno obojamo pačenje sort in vin z izmišljenimi imeni, ki v ničemer ne označujejo tega, kar naj dobro vino predstavljaja. Ne vidim razloga, zakaj ne bi uporabljali pravih nazivov za sorte, na primer: renski riling, raski riling, sipon, sovinjon, beli burgundec, rumeni muskat, tokajec, rebula, merlot, modra frankinja, cviček, teran itd. — ali pa nazivov domačih gričev, kot: Bresterica, Kamnica, Urban, Kozjak, Spilnik, Svčina, Meljski hrib, Limbus, Polica, Kapela, Kajzar, Jeruzalem, Turški vrh, Podlehnik, Drenovec, Janeževa gorca, Sremič, Trška gora, Vinji vrh, Lože, Slap itd. To so lepa imena, ki poleg sorte povedo še to, od kod je vino. Nasprotno nam pa izmišljena imena na povdo prav ničesar in neopredeljenega potrošnika le zavajajo. Sodim, da se razni »vmetniki« komercialisti, ki si izmišljajo dostikrat naravnost »neumna imena za razna vina, zelo motijo, če mislijo, da bo pri potrošnikih izmišljeno ime vina več zaleglo, kot pa pravičen naziv sorte, vinorodnega okoliša in kraja, kakor to določa navedeni zakon o označevanju vina.

V zvezi s povedanim vsi ljubitelji cvička in dobrih dolenskih vin, še posebej grajam pačenje legega naziva za rdečo dolensko vino »cviček« v ime »marvine«. Poljskino avtorja tega imena, tov. Likarja v Dolenski listu z dne 2. septembra 1971, da so Valvasor in drugi tujerodni fevdalci imenovali dolensko vino »marvine« in da je podjetje Slovenija vino s tem imenom zaščitilo sloveče, ni sprejemljivo, s tem ščiti cviček, pa je predobela neresnica. Dolenski kmet vinogradnik je svoje vino (nekaj dni belo) vedno imenoval cviček in le zakaj bi bilo sedaj bolj imenitno to belo, domače, slovensko ime opustiti in vleči na dan popočno fevdalno besedo, ki ničesar ne pove.

»Cviček« je pa zaščiteno po navedenem zakonu o označevanju vin, katerega je eno leto pripravljala ekipa naših dobrih strokovnjakov in poslanci zakonodajnega odbora slovenske skupščine. Slovenija vino naj raje cviček zaščiti z dobro kapljico in poreklom, ne pa za las pri-večenimi splašankami iz ropotarnice nemških fevdalcev. Veliko lepše se bo bralo in silalo, če bomo za cviček pisali: Cviček iz Sremiča, Cviček iz Gadove peči, Cviček s Trške gore, Cviček iz Malkovca, Cviček z Vinjega vrha itd.

Poleg pačenja cvička je na našem vinskem trgu še več drugih neprimernih nazivov za vino. Tako počasi »rebulica« s »akademskim« »rebulom« »beli burgundec« s »senatorjem«, »sovinjona« s »vprobusovim« »sovinjom«, »marvinica« s »venericim« »mlekom« itd.

In kje rastejo trte za pridelovanje vin? To je dobro vedeti. Ker je vinogradništvo in vinska kultura za vsakega Slovenca zanimiva in počuna tema razgovora, sodim, da ne bo odveč, če obnovim opis naših slovenskih vinorodnih okolišev. Ta so:

I. Severovzhodno področje Slovenije (štajerski, odroma podravske okoliši). Tu pridelujejo »arabico« kvaliteta (pa tudi povprečna nazivoma) bela vina, ki se odlikujejo po ugodni aromi in jih štejemo med najboljša jugoslovanska pa svetovna vina. Na tem področju ločimo: »Črncarjadoske« gorice z znanimi vinskimi vrhovi: Polica, Hecergovak, Jančev vrh, Kapela itd. Pridelujejo kvaliteta bela vina, kot so sovinjon, renski riling, traminec, rumeni muskat, sipon, raski riling, itd.

II. Jutomerško-oromoške gorice z znanimi vrhovi: Zelene dvori, Kog, Svetenje, Miklavž, Jeruzalem, Tremarje itd. Z znanimi vrhovi: burgundec, riling, traminec in druga vina.

III. »Haloške« gorice z znanimi vrhovi: Sovinjon, Podlehnik, Gorca, ter kvalitativni vrh: zavon, rumeni muskat, riling, burgundec in druga vina.

IV. Mariborsko-slovensko-korjske gorice z Mariborom, Meljskim hribom, Kalcarjo, Platem, Spilnikom, Urbanom kot izrazitimi goravicami v osrednjem. Pod Urbanom pridelujejo najboljši rumeni muskat, v svetini najboljši sovinjon, poleg teh pa še rilinge, traminec, burgundec itd.

V. »Horoške« gorice, kjer izstopajo Pekre, Rito zol in drugi znani vinogradi. V Polju pridelujejo izvrstni renski riling, poleg tega pa še sovinjon, traminec, burgundec, pri Slovenski Bistrici pa znano mešano kvaliteto belo vino »Ritoznojance«.

VI. Juvahodno področje Slovenije (dolenski, odroma posavski okoliši). Tu pridelujejo največ cvičkov, ki je za slovensko kmetijsko rdečo vino v okolici Ljubljane, po vsej Gorenjski, Dolenjski ter okrog Celja, Ločimo:

»Beliški«-posavske gorice z znanimi vinorodnimi kraji, kot so Drenovec, Jančeva gorca, Gleda, Gleda, Golek, Trška gora (Kraška in Novomeška), Vinji vrh, Malkovec itd. Glavne sorte za vino cviček so šamerna črnina, modra trušinja, kraljevina, portugalica, šentlorenka v razmerju 80 odstotkov črnih sort in 20 odstotkov belih sort, različno glede na letino.

»Belaški«-gorice z znanimi vinogradi v Senci, Vinomeru, Draškoviču itd. Tu se je posebno uveljavila smetliška črnina, katere pridelujejo iz istih črnih sort kot cviček.

VII. Zahodno področje Slovenije (primorski okoliši), kjer ločimo:

»Vipavsko-goriško« gorice z znanimi vinogradi v Ložah, Bilinskih gričih itd. Predvsem je znana rebula ter mešano belo vino vitave, ter phela, od črnih pa merlot in barbera.

»Razinski« gorice obseva Ploča z znano rebulo, tokajem, merlotom in barbero.

»Kraške« gorice, kjer pridelujejo kvaliteten teran.

»Vrške« gorice s črnim kalom, Debelim merlotom, Lucio itd. Tu pridelujejo kabernet, merlot, malvazeto itd.

Vsi navedeni (in drugi) kraji ter našeta (in druga) vina imajo svoje ljubitelje in zagovornike. Enemu je všeč to, drugemu drugo vino, za nobeno pa ni mogoče reči, da je najboljše. Kot si nai-de vsako možko oko svojo zeno, tako si vsak ljubitelj vina našde svojo kapljico ki jo ljubi in časti. Pod plaščem »komercialnosti« vešljavajo ljubiteljem dobre kapljice tuja, neprebavljiva imena, je z etičnega stališča nesprejemljivo. Tako launetirana imena naj izginejo z našega vinskega tržišča, ker samo kvažno sloves-nih dov čih vin, sort in lojih vršinskih krajev.

TIT DOBERSEK

Pojasnilo

Matterhorn

Matterhorn. Ta dan me je vodja poslal v Zermatt, da sem si podrobno ogledal vremensko karto in na turistnem uradu vremensko poročilo, ki je zagotavljalo, da se vreme v prihodnjih 24 urah ne bo bistveno spremenilo. Po vsej Evropi je bil zračni pritisk zelo visok. Zračni tlak smo kontrolirali tudi z višinomerni. Po vseh tistih, ki so prihajali z vrha, da so razmere na gori odlične, je šele vodnja odločil, da odidemo zgodaj zjutraj na tako težko pričakovano turo. Naslednji dan je bil vzpon do zavišča Solway brez zastojev in zapletajev. Prvi dve navezi sta vodila vodnika Kunstelj in Bole. Njuna naloga je bila, da bi vse ostale naveze pravčasno opozorila na umik, če bi bilo to potrebno. Tik pod zaviščem se je prišlo do prvih zapletajev. Eden od navez, ki jo je vodil Jože Hočvar, je pričel omagovati. Vodnik mu je svetoval, naj počaka v koči (zavišča Solway). Le-ta pa je vtrajal, da nadaljuje z vzponom kljub slabemu telesnemu počutju. Da bi ne prišlo do nevarne situacije, ki bi jo povzročila nevarna spora, ali nepotrebnih očitkov, se je Hočvar odločil nadaljevati vzpon s celotno navezo, čeprav bi svojo varovanja lahko zavrnili in do vrnitve pustili v koči, kakor v takih primerih predvideva pravilnik Zdrženja gorskih vodnikov. Verjetno bi na njegovem mestu tako storil vsak inozemski vodnik.

Zaradi velikega števila obiskovalcev gore (nad 100 ljudi), se je vzpon 250 m pod vrhom zelo zavlekel, saj so vodniki zaradi težavnosti terena močno povečali pozornost poslednjemu varovanju vsakega posameznika. Zaradi tega smo bili zadnji na vrhu šele okrog 14.30, saj smo na nekaterih mestih čakali sestopajoče več kot uro. Vreme je bilo ves čas ugodno, in nam je jamčilo, da se bomo še pred nočjo varno vrnili vsaj do zavišča Solway in tam prenočili. Tudi Hočvar je prišel s svojo navezo na vrh, le da

je bil eden od varovancev že zelo utrujen. Nad njim pa je tudi bedel naš zdravnik dr. Andovnik, ki je bil v zadnji navezi. Hočvar je dokazal, da ni samo vodnik zaradi morarne obljube in slabo plačanih dnevnice, ampak tudi človek, ki svoje tovariše na vrvi zanesljivo pripelje do vrha. Pri vrnitvi z vrha pa je utrujeni tovariši popolnoma odpovedali.

Bili smo 80 m nad zaviščem Solway, ko sta nam priskočila na pomoč dva avstrijska reševalca, ki sta bila v zavišči. Medtem ko je priletole se mračiti, in vodnik Hočvar je po dogovoru z Avstrijcem splezal nazaj navzgor do zadnje naveze, ki je bila brez rezervnih baterijskih vložkov. Zaradi nastale noči in podelenih skal pa zgornja naveza in Hočvar niso tvegali sestopa do zavišča in so v steni sicer bvakarili, a varno dočakali naslednjega dne.

Drugo jutro smo se po radiu dogovorili z našimi vodniki, ki so bili že v koči Hörnli (ca. 3300 m), naj bodo v stalni pripravljenosti, če bo potrebna reševalna akcija. Z zavišča Solway (4000 m) smo začeli sestopati (štirje vodniki, med njimi doktor, z osmimi varovanci) okrog devetih. Oba Avstrijca sta že odhitela svojo pot. Kazalo je, da si je oslabeli opomogel, vendar je po 200 m spet zapadel v manjšo krizo. Z Dvorčakovim in kolko navzgor, ker je bila na tem delu zaradi konfiguracije terena radijska zveza otežena. Po radijskem obvestilu sta najprej spriletele na pomoč vodnika Kunstelj in Simončič, nato pa še ostali, ki so zadnje metre izmučenega tovariša na ramah prinesli v koč.

S tem trenutkom je bil šele končan vzpon na Matterhorn za vse naše vodnike.

Se nekaj pojasniti o organizaciji izleta. Vodja izleta je za vodenje izbral 9 gorskih vodnikov in 4 aspirante, ki so vsi hkrati do-

gorski reševalci — člani reševalnih postaj iz Ljubljane, Tolmina in Celja ter so z vzponi v svojem gornikem udeleževanju dokazali, da so kos vsaki iz teh kritičnih situacij. Z nami je bil zdravnik-himalajec dr. Jože Andovnik, ki je bil tudi vodja zadnje naveze. Glede tehnike vodenja in varnosti menim, da so bili naši varovanci bolj varovanci kot taji, saj se je naš varovanje bistveno razlikovalo od svicarkega. Medtem ko švicarski vodnik varuje svoja klijenta na skrajni vrvi in zaradi čim manjše izgube časa pleza z njim, pri nas sistem, ki smo ga uporabljali na Matterhornu, dopušča plezanje le enega v navezi, ostala sopleznica pa ostane varovana.

Z dosledno uporabo kiselce in moderne nožne tehnike (klini, konfiguracija in razčlenjevanje terena), ki se je lahko vsak laik naučil, je bilo precej težje (Zermatt — dr. St. Gerardo, Viterbo pri Ljubljani) je nemogoče, da tisti ki omanje, pade več kot približno pol metra. Približno toliko je namreč raztegljiva moderna nalonska vrvi. Tako plezanje je seveda zamudnejše in se na gori, kot je Matterhorn, lahko zavleče tudi na dva dneva, kar pa je bilo v našem programu predvideno. Seveda pa je glavni vzrok, zakaj si naši vodniki niso privoščili samo enega varovanja, v tem, ker bi stroški in udeležena kiselca presegli.

Če pa se je dosledno držali se vodniških taktik, ki veljajo v švicarski (plezanje v devizah) računalni obrabo opreme itd., pa bi stroški izleta na posameznega udeleženca še bolj narasli. Mislim, da je odveč navedeti še vso opremo, ki jo določa za gorskega vodnika. Pravilnik zdrženja gorskih vodnikov (klini, vponke, kladivo, bivač vrča, vizgalec itd.) Vsi udeleženci so bili življenjsko zavarovani pri zavarovalnici in za primer reševanja zavarovani pri PZS (Planinska zveza Slovenije) po njenem pravilniku. V dolini smo imeli pripravljen osebni avtomobil, če bi bil potreben nujen prevoz. Z njim je bil preplezan tudi naš utrujeni tovarš na relaciji Zermatt—Cervinia, da ni po hodil preko sedla Theodul (Zermatt — dr. St. Bernard—Cervinia). Za zvezo med navezami smo imeli 4 radijske postaje stališke dvodelne; dve je postavila postaja ORS Ljubljana—vse po tov. Jože Govekar.

In končno smo si na izletih, ki smo jih izvedli z večimi skupinami v zadnjih letih na Matterhorn, Jelmaševski, Grata Venediger, Dachstein, Breithorn, Monte Rosa, Albulhorn, Weisses, Nadelhorn, Grossglockner, Mont Blanc, Zahodne Juliske nabrali dovolj izkušenj glede tehnike izvedbe izleta na vrh, kakršen je Matterhorn. Upamo si trditi, da velik uspeh slovenskih planincev, alpinistov in gorskih vodnikov ni bil naslednja igra, pomenuša s srečo in herojskim tveganjem, ampak vnaprej dobro pripravljen izlet za naše planince na snajljsko skalo Evrope.

Seveda pa ne mislimo zavračati utemeljene strokovne kritike in nasvetov, ki bi nam v bodoče pomagali odpravljati napake in še boljše organizacijo izlete v inozemske gore. Z željo, da bi tudi naš povprečni planinec dosegel evropski raven, kot so že alpinisti, in mu ne bo potrebno ob spish Makarja, Kuzvija, Avelina in drugih polirati slino po prelekih tujih gora, ampak da jih bo lahko tudi sam užival in doživljal.

Za vodstvo inozemskih izletov pri P. D. Ljubljana—Matica: PETER JANEŽIČ

Zastrupljeno uho

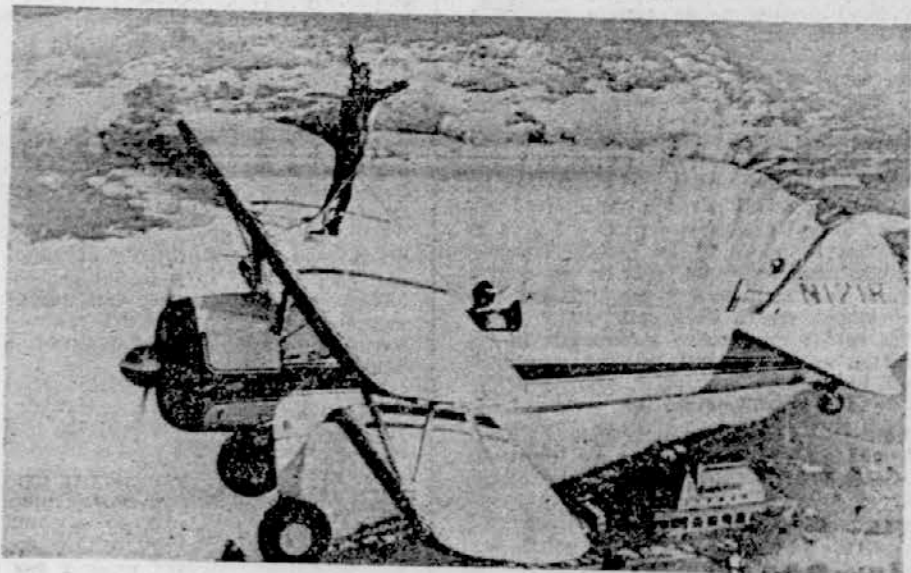
Otrok začanja čutiti hrup že tedaj, ko je v materinem telesu

Sovjetska moda

Za letošnje jesensko in zimsko sezono so moskovski modni ustvarjalci že pripravili najnovejše modele, ki jih bodo nosile sovjetske žene in dekleta. Na sliki sta dva mo. dela zimskih plaščev iz mehkega usnja v stilu tradicionalnega ruskega ovčjega plašča stulupa. Oba plašča sta podložena s svetlim krznom in se zapirata na dve vrsti gumbov. Za vsak dan predlagajo moskovski kreatorji čez kolena segajoča krila v zlatih jesenskih barvah. Dolgi rokavi svilenih bluz so pri zapetju bogato nabrani, tako da spominjajo na romantično modo iz konca prejšnjega stoletja.

снмник

Polet čez Niagaro

Da bi privabili čim več gledalcev na bližnjo letalsko predstavo, so se Kanadčani zatekli k sila nenavadni reklami. Na vrh dvokrilca se je, za vsak primer privezan z vrvmi, povzpel 38-letni akrobat John Kazian ter nato poletel nad razpenjeno valovje Niagarskih slapov, ki so na kanadski strani široki 900 metrov (Horseshoe Falls) in padajo 48 metrov globoko. Polet se je k sreči končal brez zapletov.

DIE WELT

Lov na reklamne laži

Sedem velikih avtomobilističnih proizvajalcev bo moralo v 60 dneh dokazati, če držijo slavošpevi, s katerimi reklamirajo svoja vozila

V avtomobilskih reklamah se ne smejo uporabljati izmišljotine, ampak je treba reklamirati vozila z resničnimi podatki in karakteristikami. To je osnovni namen akcije, ki jo je sprožila ameriška zvezna komisija za trgovino proti sedmim velikim avtomobilističnim industrijam (General Motors, Ford, Chrysler, American Motors, Volkswagen, Toyota in Nissan). Avtomobilski proizvajalci bodo morali v toku 60 dni dokazati, če v resnici držijo njihova reklama, v kateri so zatrjevali, da so njihova vozila po varnosti, po tehničnih dosežkih, po kakovosti in ceni boljše od vozil konkurenčnih avtomobilskih tovarn.

Ameriška zvezna komisija se pri tej svoji akciji ne sklicuje samo na kakešne splošne trditve, ampak povsem konkretno navaja nekatere televizijske reklame, v katerih je govor o varnosti vozil (vmes so denimo vrata s posebnim varnostnim mehanizmom za primer trčenja, dvojno ojačena streha vozila, zelo odporen vetrobran itd.). Omenja tudi televizijsko reklamo, po kateri je vsegal najbolj okretno vozilo, kar jih je bilo kdaj izdelanih, ter radijsko reklamo, prav tako o svežih, ki govori o tem, kako malo goriva

to vozilo porabi. Ali je res, sprašuje »Federal Trade Commission«, da značilni filter pri »vegle« zadržuje 80.000 kilometrov, torej dvakrat več, kot filter konkurenčnega vozila?

Drugi reklamni oglaš (tako po radiu kot po televiziji), ki jih bodo morale tovarne dokazati v praksi, hvalijo novi bladični sistem chevroleta »Impala« (če vozilo vozite z zaprtimi okni ne boste slišali prav nobene ga hrupa), učinkovitost prednjih zavor prav tako pri »Impali« (pri zaviranju ne boste čutili nobenih tresljajev), pa izredno priljub-

Motorji, transistorji, glasbeni ansambli, tramvaji, avtomobili, »klik-klak«, težka kladiva, džuboksi, sirene: kot kakšna epidemija je hrup preplaval ceste, hiše, tovarne, pisarne, plaže. Gluhih je 400 tisoč, naglušnih prek dva milijona ljudi. Braniti se, je težko. Za zdaj, tako pravijo znanstveniki, hrup še ne ubija. Lahko pa spravi človeka v norišnico.

Znanstveniki delijo hrup v »civilne in industrijske«. Med prve spada hrup s ceste, iz džuboksa, hrup »klik-klak« (dveh kroglic, ki se rotirajoč vrtita okoli prstov), transistorja, motorja z odprtimi izpušnimi cevmi. Med druge spada hrup električne žage, pnevmatičnega kladiva, turbine, zabijača, tiskalnih starih. To je samo zunanja razdelitev hrupa: kajti od kodkoli hrup prihaja, hrup je vedno škodljiv. »Ti mu sicer lahko oprosti«, pravi Samuel Rosen, 72-letni največji ameriški strokovnjak za ušesno kirurgijo, »toda telo ne oprosti«.

Hrup v precejšnji meri vpliva na spremembe domala vseh človekovih organov, razen kosti in mišic, pravi Carlo Pimio Ode-scalchi, 53-letni direktor inštituta za indu-

KLAK — KLIK TRGA UŠESNE BOBEN-CKE — Nedolžna igra, ki se je v zadnjem času razpasla med mladimi, povzroča več hrupa, kot tramvaj na križiščih, kot potniško letalo pri vzletu, kot povprečna cesta v mestu, in prav toliko kot sirena rešilnega avtomobila — ter le nekaj manj kot najbolj prometna mestna ulica, kot vlak ali kot veliki orkester.

strijsko medicino, ki se že leta ukvarja s poškodbami, ki jih hrup povzroča pri človeku. Četudi so uradne statistike lani zaznamovale v Italiji samo 300 primerov, računajo, da je v Italiji najmanj 400 tisoč gluhih ljudi in prek dva milijona naglušnih. »In zelo pogosto je poglavitni vzrok gluhosti hrup, bodisi na delovnem mestu bodisi na cesti«, pravi Paolo Rossi, z audiološkega inštituta milanske univerze.

Baje so že dokazali, da začne otrok čutiti hrup že ko se nahaja v materinem telesu. Dva japonska znanstvenika sta proučevala 3.400 novorojenčkov v Italiji, kraju nedaleč od letališča v Osaki, in ugotovila, da hrup letal pri vzletavanju in pristajanju ni motil samo tiste otroke, katerih matere so vseh devet mesecev nosečnosti živele blizu letališča.

Vsi tisti otroci, katerih matere so prišle v Italijo v zadnjih mesecih nosečnosti ali pa takoj po rojstvu, so se kasneje jokalo zbrujali vsakič, ko je pristalo ali vzletelo kakšno letalo. »Kot bi se prvi otroci navadili na hrup letalskih motorjev, drugi pa ne«, sta izjavila japonska znanstvenika.

Za odrasle se je zelo težko privaditi na hrup. V fliki, ki vozi s hitrostjo sto kilometrov na uro, je hrup 95 dB (decibelov —

to so enote, s katerimi merijo zvočni pritiski), tako kot v kakšni tovarni penečih pi-jac. V nekem stanovanju v tretjem nadstropju so v Milanu namerili 85 dB, na trgu malo stran pa 105 dB, kar je toliko, kot v kakšni papirnici. »Klik-klak«, s katerim se to poletje zabavajo mladi, dosega 95 dB, kar je toliko kot sirena rešilnega avtomobila in le malo manj kot vlak, veliki orkester ali najbolj prometna mestna ulica. In zadostuje motor z odprtimi izpušnimi cevmi, s katerim se kdo ponoči popelje skozi mesto, pa se bo prebudilo tudi 300 tisoč prebivalcev.

Vsi ti hrupi pa ne škodujejo samo ušesu. Če lahko topovski strel človeka oglušči, pa ima nenehno izpostavljanje hrupu še do-si težke posledice — kvarna vpliva na živčni sistem, na krvni obtok, na psihično stanje, na prebavne organe, celo na vid. »Zvočno zastrupljanje«, pravi neki psiholog, »naneča človekovo zdravje na vseh ravneh«.

Po mnenju nekaterih strokovnjakov lahko hrup poškoduje hrustanec, povzroči, da člo-

Milijon splavov na leto

V Italiji, tako kot v Grčiji, Franciji, Španiji, na Portugalskem, je splav prepovedan. Vendar pa je vsako leto v Italiji milijon do dva milijona splavov. Na 53. kongresu za porodništvo in ginekologijo leta 1968 v Bologni so govorili o dveh do treh milijonih splavov na leto.

Po nekaterih nezanesljivih podatkih umre v Italiji zaradi splavov kakih 20.000 žensk na leto. Nezakoniti splav prinaša s sabo tudi svojo industrijo, s katero zaslužijo milijardi od 60 do 70 milijard lir letno. Če pri-merjamo še podatke po svetu: 30 milijonov splavov na leto, od tega 10 do 15 milijonov v nerazvitih državah. To pomeni, 1 splav na 4 rojstva. Podatki so iz septembra 1969 z londonske konference.

Po italijanskem kazenskem zakoniku je ženska, ki napravi splav, kaznovana z zapo-rom najmanj dveh in največ 20 let. Člen 551 dopušča tudi olajševalno okoliščino na primer, če je bil splav storjen zato, da bi bila z njim rešena čast storilke oziroma njene družine.

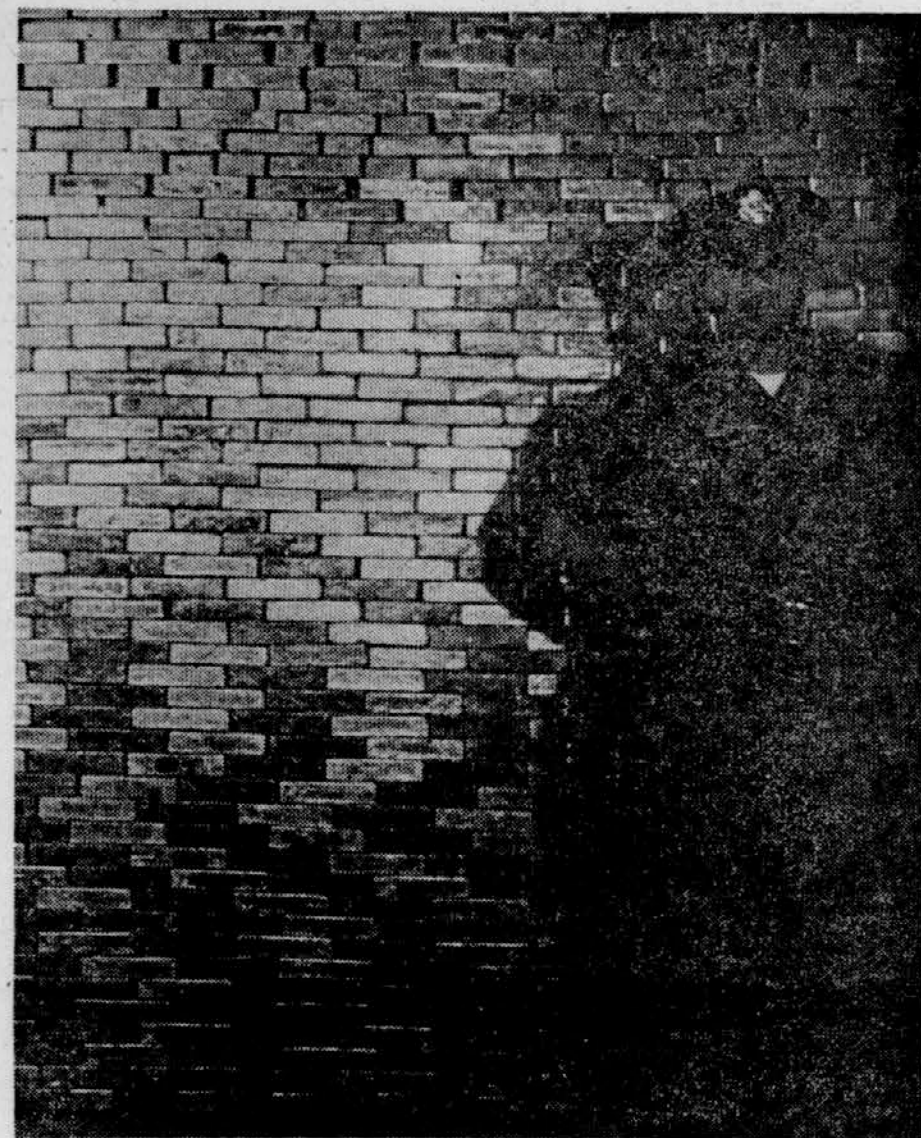
V ozadju je krščanska miselnost: kato-liška cerkev namreč še vedno meni, da je zarodek že človeško bitje in da zato njegovo uničenje pomeni že pravi umor. Vendar je dr. Hall v svojem nedavnem članku zapisal, da »razen izjeme treh let v toku 16. stoletja cerkev ni nikoli smatrala splav za umor vse tja do leta 1869«. Dr. Viola, profesor medicine na harvardski univerzi, pa pravi takole: »Sv. Avguštin je menil, da je treba imeti splav za nemoralen šele po animaciji, torej po tem, ko se v zarodek vseli človeška duša«.

Rinascita

Italijanski tednik za aktualna vprašanja; izhaja v Milanu kot teoretičen časopis KP Italije; ustanovil ga je pred 28 leti Palmiro Togliatti. Objavlja aktualne dokumente in kritične zapise.

Panorama

Italijanski tednik, ki ga izdaja v Mila-nu založnik Mandadori; izhajati je začel leta 1962 z nakladi kakih 100.000 izvo-dov, objavlja aktualne dogodke, na ne-koliko bolj senzacionalistično obarvan način.

Zid iz zlatih opek

Tale zid, pred katerim stoji ameriški stražnik, je gotovo eden izmed najbolj dragoceni na svetu: zgrajen je iz samih zlatih opek in je vreden milijardo dvesto milijonov dolarjev. Samo trije ljudje, vsak z drugim ključem, lahko odpro dvajset ton težka vrata, ki zapirajo dostop do tega bajalojnega bogastva, ki ga ameriška Federal Reserve Bank (zvezna banka za rezerve) hrani osemdeset let pod zemljo. Vendar je na sliki samo del tega bogastva: vrednost vseh zlatih rezerv 35 držav iz vsega sveta, ki jih hrani banka, je namreč 13,6 milijarde dolarjev. Zvezna banka za rezerve hrani zlato zaloge drugih držav, medtem ko se ameriške nahajajo v Fort Knoxu. Zlato je prišlo iz vsega sveta večina tik pred začetkom druge svetovne vojne: na ameriški obali so ga izkrcale ladje.

PARIS MATCH

Dinozavrova jajca

Ko je kopal v kleti svoje hiše, je pariški učitelj Bouffay odkril devet velikih okamenelih dinozavrovih jajc. Pri tem gre kajpada za veliko paleontološko odkritje, hkrati pa tudi za dobičkonosen posel: vsako izmed teh jajc velja kakih 20.000 novih dinarjev. Bouffay je že pred dvajsetimi leti med kopanjem v kleti svoje hiše odkril štiri nenavadne rumenkaste okrogle kamne, vendar si tedaj zaradi odkritja ni belil glave, dokler ni nedavno slučajno vzel v roke noko znanstveno revijo, kjer je videl, da so ti kamni v resnici jajca izumrlih prazgodovinskih živali, dinozavrov. Takoj se je lotil kopanja in našel še več kamnov. Eno teh okamenelih jajc je podaril muzeju v Amiensu, druga pa namerava prodati. Zanimanje zanje je, kot pravijo, zelo veliko.

L'EUROPEO

LA STAMPA

Neodvisen torinski dnevnik z nakladi 360.000 izvodov; za njim stoji torinski avtomobilski velikan Fiat, finančno pa ga podpira tudi druga lombardska industrija.